

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto II.

V Celoveci, 1. decembra 1882.

Štev. 12.

Oreharjev Blaž.

Povest.

Spisal Anton Koder.

I.

Na pragu je stal stari Orehar in roki je imel nad prsimi prekrizani. Tja v podstrešje svoje bele v dva nadstropja zidane hiše je pogledoval izpod gostih hudih obrvij, in iz brezobih skremženih ust mu je silila kletev.

V velikem Oreharjevem konjskem hlevu pa se je zbirala vaška mladina; bosopeti fantiči so zijali tja, in vaški gospodarji drli skupaj in mrmrali med pôtem: „Res škoda ga je, oh škoda Oreharjevega žrebea, pet sto goldinarjev je bil vreden; zdaj se bode pa konjederec mastil z njim.“

In v resnici, v hlevu je ležal leporejen, kakor sod okrogel in šimljast kot da bi ga bil sneg opodel, Oreharjev žrebec in milo je pogledoval svoje obiskovalce. Vaški ntožakarji pa so se prepirali in hoteli po petakih in desetakih staviti, eni, da bode šimlja, drugi, da ima plučnico, da se je pregrel, tretji, da ga nopenja, da bode treba streljati va-nj, zadnji pa, da ima ubiti ali pa zlomljeni zadnji nogi.

Le konjski hlapec Blaž, ki je z obvezano glavo okoli možakarjev hodil, kajti pred enim tednom mu je baš ta hudobni žrebec desno uho odgriznol, ni rekel ničesar, le še bolj bled je bil kot sicer.

Zdajci pridrdra sèm od fare voz, in na njem se pripelja rudečelični, dobro rejeni konjederec.

„Ali mu bova vrat zavila ali kali, Orehar?“ pozdravi še vedno na pragu slonečega gospodarja, ko raz voza skoči in tovarišu tobakov mehur pomoli.

„Hudiči, njemu bi ga zavil, rogovili starej, že veš komu! Jaz pravim, ubil mu je nogi on, nihče drug, ker ga je po desnej strani zaznamoval,“ odgovori jezno gospodar gobo krešoč, da pritrkujejo njegovi sivi dolgi lasje po nagubanem čelu in neobritih licih.

„Kdo bi mu zameril, če ravno zdaj pogreša ušesa, ko se ženi. Njegova Urša ima tudi važno besedo pri tem, kakor trdijo,“ pristavi smejé se konjederec in s tovarišem v hlev odide.

„Dolgo te ni bilo, skoro je šimelj pustil dušo med tem,“ pozdravijo možakarji prisleca in jima delajo prostor.

„Nič ne dé, konjska se že še ulovi, saj v nebesih je ne marajo, v peklu pa za take več prostora ni,“ norčuje se konjederec in zgrabi konja za rep ter ga na vse pretege kvišku vleče.

„Tega ne, da bi mu rep ruval, potem bi se še Blaž k poroki ne hotel peljati z njim, je-li Blaž?“ norčujejo se zopet možakarji.

A šimelj je mirno trpel tako surovo preiskovanje. Zadnjih nog niti dvignol ni ter kaznoval brezsrčnega zdravnika, s sprednjima pa je bil samega sebe po prsih.

„Zadnji kolovrat ni več za rabo, poglejmo kaj je s sprednjim!“ méni konjederec, prijemši žrebca za čeljusti in puščajoč mu na ušesih. Rudeča lepa kri se vlije iz rane.

„Zdrav je kakor riba na krvi in v glavi,“ čuje se zdajci več glasov na en pot, in nihče ne more umeti kako in kaj!

„Šleve brezumne,“ oglasi se pri tej priči Orehar, „saj sem dejal, da ima ubiti zadnji nogi.“

Izgovorivši zgrabi bič raz stene in jame udrihati po žrebci kar počez in počez, koder prileti, nekoliko tudi po preradovednih bosih fantičih, da kričaje odskočijo.

„Pusti ga, ne ubijaj ga, saj tako ne bode dolgo!“ kričé zdajci sosedje in hočejo izviti gospodarju bič iz rok. Tudi to preumetno zdravilo ne pomore konju na noge. Na sprednji skoči sem ter tja in kleči na njih, zadnji pa mu ne služite, kakor da bi bili leseni.

„Zdaj vidite, da je ubit,“ vzklikne zopet Orehar, strašno zakolne, bič možakarjem pod noge vrže in odide po vasi.

II.

Nekaj trenutkov pozneje je bil zopet prazen hlev. Konjederec in sosedje so se razšli razžaljeni, menéč: „Kakor ogenj je Orehar, v steno bi ril z glavo togotno. Če ni pa ni! Kaj mi moremo zató?“

In ko je bilo zopet vse tiho in mirno, prislonil je konjski hlapec Blaže duri, za glavo se prijel, zajokal na glas in na konja — omahol.

„Šimelj, je-li šimelj, da nisi ubit?“ vzdihoval je in popraševal konja, gladil mu grivo in vrat ter zrl v njegovo žalostno okó.

Ko se ni ganola žival in vedno bolj težko dihala, kajti ležala je že drugi dan tu brez jedi in pijače, planol je hlapec kvišku, dirjal kakor blazen po hlevu in kričal: „O proklete vile, o nesrečne vile, zakaj sem

jih povzdignol, zakaj udaril z njimi po kolenih? Zakaj? Zató! Prav sem imel, ker je dejala Urša, da ne gre z menój le z enim ušesom pred oltar“.

Izgovorivši omahol je na posteljo za durmi in je glasno ihtel.

Med tem se lahko duri odslonijo, in petdesetletna kravja dekla Urša stopi v klev in zakliče: „Bláž!“

Ker pa ne dobi odgovora, zaječi: „O Ježeš, kje pa je, še ob um bode zaradi tega konja in tistega ušesa.“

Dolgo časa sta slonela potém molčé stara zaljubljenca, ko vpraša hlapec: „Kaj pravijo ljudje o meni in konji?“

„Nič, samo Orehar kolne in pripoveduje vsakemu v zobe, da tistih dve sto goldinarjev, ktere imaš pri njem shranjene, več iz roke ne dá in da si sam žrebca izplača.“

„Tako je Urša tako, in prav ima gospodar prav, da véš,“ zakliče zdajci hlapec in na obraz po postelji pade.

„Prav torej,“ méni ženska, „ali pa je meni povšeči, ne prašáš!“

Po teh besedah hoče molčé oditi, a ženin jo zgrabi za obleko in kriči: „Ostani, poslušaj!“

Jezen sem bil in žalosten, draga moja, in zapuščen od vsega sveta, saj si mi poročila, da ne greš z menój pred oltar z enim ušesom. In tega je kriva ta prokleta konjska rogovila, pravim potém in zagrabim vile, one težke gnojne vile in se maščujem nad svojim gorjem, nad to konjsko dlako, da se zgrudi, kakor menijo možje, z ubitima nogama na tla.“

Dolgo ni mogel hlapec pripovedovati, obraz si je zakril z rokama in polglasno pritrdjeval: „Pet sto je vreden žrebec, prav ima Orehar, če si pridrži shranjene novce; saj sem jih v loteriji dobil, zaradi tega nimajo blagoslova božjega.“

„Tako!“ pravi ženska. „Dvajset let si hodil za menój in mi ženitev obetal, dvajset let je naju vsa fara po zobeh nosila in obirala, zdaj je pa prav, če se vse razdere, ko bi bil denar, lep denar pripravljen.“

Izgovorivši razkorači se majhna brezzoba in bosa ženska pred hlapcem in ga pahne od sebe menčé:

„Uho naj bode, kjer hoče, tepec, ko bi le denar bil, a brez obojega se za grmom ali v kurnjeku ženi, če hočeš, pri meni pa ne, to si zapomni!“

III.

Tretji dan je bilo potém. Pol vasi, moški in ženske in tudi mi bosí fantiči stali smo v gručah na Oreharjevem vrtu in smo gledali, kako so na konjederčev voz nakladali mrtvega žrebca.

Težek je bil in lep, da ga je komaj osem mož zmagovalo valéč ga po lestvi v višavo, in smilil se je celó nam otrokom in škoda se nam ga je zdelo.

Stari Orehar pa ni pomagal sosedom pri nakladanji. Na vežnem pragu je stal bled kakor zid in niti odgovarjal ni, če so ga možje nagovarjali.

Med tem priteče sèm izza ogla ženska s kuštravimi lasi, z rokama sega po zraku, po bledem lici jej deró solzé in pred Oreharja se ustavi ter praša:

„Oh ljubi Bog, Orehar, ali res že ni tretji dan Blaža na ogled?“

Gospodar se nasmeje, po tleh pred svojo nekdanjo dekle Uršo pljune in zakriči: „Kaj meni mar? Poglej, tamkaj ga nakladajo! Ljubše bi mi pa bilo, da bi naložili vajine stare grešne kosti. Nej boj se, dvajset let sta slepe miši lovila, ne utekó ti hlače proklete.“

Ženska ne odgovori, le z roko zamahne po možaku in zbeži glasno jokajóč proti hlevu.

Med tem se razide ljudstvo z Oreharjevega dvorišča, in mi fantiči za njim.

Popoldne se vlije ploha, in dva dni in dve noči dežuje neprenehoma, kakor da bi iz vedric vlival.

Tretji dan tečemo vaški fantiči z abecedniki v platnenih torbica h po stranskem potu ob vodi v farno šolo. Sem ter tja se ustavimo ob bregu in pregledujemo, koliko je povodenj pokončala naših žimnatih „locnov“, ktere smo bili ondi rumeno-kljunastim kosom nastavili. Nenadoma zakriči deček, ki je najboljše tekél ter bil najboljši nastavljaev: „Bežimo, bežimo, Oreharjev Blaž — molf roko iz jelševja!“

Stekli smo, kar so nas mogle pete nesti, a ne v šolo k fari, temveč v vas domú, in ondi smo kričali na vse pretege, kaj smo našli.

Kmalu se odpravi nekaj mož ob vodi, in pol ure pozneje prinesó na smrekovih vejah mrtvega, utopljenega Blaža.

Ko ga hočejo položiti v Oreharjevo vežo, pokaže gospodar s črevljem proti pokopališču, kjer stoji mrtvašnica. Ondi je ležal potém mrlič brez luči in bele rjuhe črez obraz in brez kropilcev. Le vaški otroci smo ga hodili gledat skozi omreženo okno in strašili smo z njim manjše svoje tovariše.

IV.

Drugi dan je sicer počival Oreharjev Blaže v mrtvašnici, in zvonilo je med tem „večno luč“ in svetemu Florijanu in sedem zjutraj in poldne, a mrliču z vsemi tremi skupaj pa ne.

Mi fantiči smo se veselili mrličev; kajti tedaj smo smeli zvoniti in se obešati po zvonovih vrveh po cele pol ure.

Že naprej smo imeli vse izračunjeno, kdo zvoni z velikim pet in dvajset stotov težkim zvonom, kdo s srednjim počenim in kdo z najmanjšim tako zvanim „cingljetom“. In kedar je kdo huje obolel, hodili smo poslušat pod okna in v vežo, kako mu je, in se pripravili potém, ali bomo kmalu zvonili.

Baš pri Blažetu smo imeli smolo. Crkovník je namreč vrvi v tako debele vozle zaveval, da jih ni mogel nobeden doseči. Ker smo pa upanje imeli, da se on naposled vendar le omeči, hodili smo marljivo gledat pod zvonik, kako in kaj.

Drugi večer smo bili zopet v polnem številu ondi zbrani, ko Oreharjeva nekdanja Urša sém črez polje priteče in kriči: „Otroci, zvonite, zvonite, moj Blaže je umrl in brez zvonjenja v nebesa ne more!“

Ovogumil nas je ta govor in zbali smo se tudi ženske, ki je bila tako čudno bleda, razoglava, bosa, s kuštravimi lasi. Poskušali smo torej zopet in plezali drug po drugem, da bi ujeli vrvi. Največjemu se posreči v resnici obesti se na vozle, da udari žalostno na eno plat zvoná in zopet počasi na drugo. A moči ga zapusté, da pade na tla. Pri tej priči steče dekla proti vasi in kriči: „Zvonite, zvonite, Blaž je umrl!“ in zdaj uderemo tudi mi fantiči z velikim hrupom za njo.

Naš vrišč in bitje na plat zvoná zvabi kmalu skoro vso vas kvišku, ki dirja z nami na ravnost k Oreharju.

Gospodar je na dvorišči pri velikem brusu stal in težko sekuro brusil, ko prihiti Urša tja in kriči: „Hudobec črni, kje so Blaževi denarji, da zvonjenje in pogreb plačam krščanski, kakoršen se spodobi?“

Orehar se najprej zasmee, v babnico izpod čela poškili, potém se pa v ustno ugrizne in hitreje s kvadrastim črevljem brus goni, da se iskre iz njega krešejo.

To še žensko bolj razhudi.

„Peklenšček si ti iz pekla, pa ne človek; denarje daj, ki jih je Blaže pri tebi hranil, cela terna je bila!“

„Ko bi bil tebe dobil, bil bi pa dve terni zadel,“ odgovori hudobno mož in pristavi: „Zdaj ko na diljah leži, ne potrebuje več novcev, če jih pa hočeš ti imeti, pa teci h konjederu, — on ima Blažev denar in morda tudi kakovo hlapčevsko rogovilo za tvoje grešne kosti!“

Otrpnela je ženska pri teh besedah, nató zbledela in se stresla po vsem životu. Le z levo je počasi pod predpasnik segla, skočila potém kakor blazna k možu, in svetel nož se je zabliskal v zraku in — obtičal v Oreharjevih prsih.

„Tudi tebi ne sme zvoniti, tudi tebi ne hudobec,“ kričala je ženska potém in si delala pot med osupneno množico.

Strašen šum in dir je nastal nató po vasi.

Ko so odnesli možakarji Oreharja mrtvega in vsega krvavega v hišo, stekli smo zopet mi pod zvonik in našli odvezane zvonove.

Zvonili smo potem celo uro ranjkemu Oreharju in se veselili take nepričakovane sreče! Ko smo se pa naveličali in utrudili vsi, zavezal je zopet crkovník zvonove. In vendar je zbudilo vaščane v noči zopetno zvonjenje. Pravili so drugo jutro, da je zvonila zblaznela Urša o polnoči svojemu utopljenemu Blažu.

* * *

Pogreb je bil drugi dan na vaškem pokopališči, da še nismo nikdar takega otroci videli. Niti blizu si nismo upali. Izza pokopališčnega zidu smo gledali, ko so prinesli sosedje iz mrtvašnice Oreharjevega Blaža in ga spustili v novo jamo prav tam v kotu pri zidu. Duhovnika ni bilo, in zvonovi tudi niso zvonili. Ko je bila jama zopet s prstjo napolnjena, molila je stara ženica nekaj očenašev, in možakarji so odgovarjali. Potem pa so nasadili pokrivala, vzeli pipice iz žepov in kresali gobe ter govorili o Blaži, potem pa o vremenu in se razšli. Mi fantiči smo se pa pri tem žalostnem pogrebu tolažili s tem, da bodemo še danes in še jutre Oreharju obilo zvonili, nató pa še starej Urši, če jo morda s smrtjo kaznijo, ker je umorila gospodarja.

Napóved.

Pri nas veseli bil je pir,
In pili so, vriskali so,
In bas je dramil nočni mir,
Na „podu“ tam plesali so.

Odbilo ni še polnoči,
Odgodel ni še rog in bas,
Ko strune počijo mu tri
„Napóved“, djali so na glas. —

Zvonil je zvon tam osmi dan,
Pogrebeci pa molili so,
Prepeval bilje je kaplan,
Nevesto v grob spremili so.

Črez osem dnij in pa nočij
Pričel se je — krvavi ples,
Kjer boben poje, grom buči
In strop odmeva tam nebes.

Zvečer imeli so pokop
Vojaki, tam streljali so,
Tovaršu, ženinu na grob,
In godci mu piskali so.

y.

Mlad vrtnár.

Po vrtu sprehajal se mlad vrtnár,
Prepeval je takó:
Da bil bi njeni le vratár,
Oj to želim samó!

Na linah je stala grajska hči,
Ko peval pevec mlad; —
Črez dva je bil dneva, tri noči
Čuvaj že njenih vrat.

In zopet prepeval je vesel
Na straži dan na dan:
Če njo poljubiti le enkrat bi smel,
Rad skočim v tomun strašan!

V dvorani nekdo odpel je potém
Premilo presladkó:
Da greh je tebe ljubiti vém,
A ljubim te zvestó.

Prepeval odslej vratar ni več, —
V tomun ga je zvečer
Grajsčak ukazal vreči sloveč,
Za njim — se lastno hčer.

y.

France Schubert.

Življenjepiska novela. Sestavil *Fr. Jaroslav*.

IV.

V ogerskej grajščini.

Sadunosno drevje je bilo v najlepšem cvetji, in prijazno je pomladansko solnce ogrevalo zemljo. Schubert ni mogel strpeti domá, pograbil je klobuk in hitel pod mílo nebo. Sanjavo je hodil sem in tja po tako zvanem javnem vrtu, in po glavi so mu rojile razne melodije. Nenadoma ga nekdo za ramo poprime, Schubert se ozre in zagleda odgojitelja mladih grofov Esterhazyčev, pa gledališnega igralca Korna.

France, malo vas morava pomotiti, omenil je prvi gospod; meni je namreč naročeno, da vas naj za to poletje povabim v Szelec na Oggersko. Ne veste, kako prijetno je tam življenje, in gospoda bode srčno vesela, ako jo počastite s svojim pohodom.

Schubert je molčal. No saj pojdete, ali ne, menil je z nova odgojitelj.

Bi že šel, toda, — ne vém, — imám.

E kaj, ljubi umetnik, nič ovinkov, na ravnost govorite, jaz ne bodem pravil okrog.

To je že res, ljubi gospod, ali ta reč je takó-le: Prvič moram podučevati na Dunaji, drugič moram delati, tretjič ne vém, ali bode očetu po volji, kajti on vedno poudarja: svoji k svojim, in naposled je še ena: v grofovskem gradu se menda zahteva, da hodi človek dostojno opravljen.

Pojte, pojte, vsi ti izgovori so prazni. Stojte, hočem takoj vse od kraja ovreči. Koga podučujete? Mlade gospode in gospice, ki pojdejo kmalu s svojimi stariši na deželo ali v toplice; v gradu bodete tudi mogli delati kakor doma, ali pa še lažje, živa duša vas ne bode motila. Imeli bodete visoko, lepo sobo v mirnem kraju. Do kosila bodete tičali v njej, če se vam bode ljubilo, a če vam bo zvnaj pod milim nebom bolj ugajalo, bodete se pa sprehajali po razsežnih grajskih vrtih, ali se vlegli v senco košatega drevja. Tudi doma ne delate dalje kakor do dveh čez poldne. Kar se tiče očetovega pregovora, ta je sicer dober in istinit, toda Esterhazy so jako prijazni ljudje. Tudi ne gre, da bi bil človek preskromen, saj ste umetnik, velik umetnik. V nekoliko letih bodete slaven mož, če ne verujete meni, vprašajte tú gospoda Korna. On vé, kaj veli Schiller, in naj vam tudi tisto pové, kajti jaz sem se bil zaklel, da vpricho gledališčnih igralcev nikdar več ne recitujem nobenega versa.

Korn se je na vso moč zakrohotal. Ljubi gospod doktor, odpustite, odpustite, če vas je ta ali oni gledališčni igralec kdaj ostro kritikoval, le pomislite, kolikokrat ste tudi vi in vaši drugovi kritikovali uboge igralce. A kar se versov tiče, sta gotovo Schubertu znana:

„Es soll der Sanger mit dem Konig gehen,
Sie beide wohnen auf der Menschheit Hohen.“

Schubert se je zadovoljno nasmejal in z glavo pritrdil, doktor pa je nadaljeval: Na deželi, vzlasti na Ogerskem, ni potreba posebne oprave. Oskrbite si še eno lahko poletno obleko, pa je!

In jaz vam jo bodem izbral, ljubi Schubert, pristavil je Korn; ni gledališčni igralci smo v tem bolj zvedeni kot vsi skladatelji. Upam, da bodete na Ogerskem zadovoljni; nova zemlja in novi ljudje hočejo vam vzbuditi novih idej. Tedaj že velja, vi pojdete! Če bi vam pa le ne ugajalo v Szeleczi, česar ne morem misliti, bodete se pa tudi lahko domú vrnoli, kedar vam bode drago.

No pa pojdem, obljubil je Schubert.

Dobro, mož-beseda! Rodbina Esterhazyjeva odrine pojutrešnjem, gospa grofinja z nekoliko služabniki pa že danes, in midva pojdeva čez tri dni. Med tem se lahko poslovite pri imenitnih svojih učencih, pri prijateljih in znancih, in če vam je Dunaj tako na srce prirastel, stopite v zvonik sv. Štefana in se ga naglejte! Tedaj veljá, kaj?

Da, veljá! Pojutrešnjem vas obiščem, da se še kaj več pogovoriva, odgovoril je Schubert. Doktor se je poslovil od Korna in Schuberta ter odšel. Korn pa je omenil smehljaje: Le veselite se, prišli bodete k jako razumnim ogerskim magnatom, morda pride v grad tudi grofinja Szapari, ali kneginja Clary, rodom Choteckova, jako muzikalna dama. Zavoljo

teh dveh dam, pa tudi zato ker vaš genij visoko čislam, hočem vam neko ljubav učiniti, če tudi potem vse psovke za menoj zmečete.

Kaj takega? Radoveden sem, gospod Korn.

Pokazal vam bodem, kako se je treba nakloniti gospodi. Mati nebeška, kakó ste se držali, že veste kdaj! Ko je občinstvo prvokrat slišalo „Erlköniga,“ ko je bilo vse po konci, ko vam je gotovo kakih tri tisoč rok ploskalo, kaj ste vi počeli takrat? Vogel vas je tako rekóč privlekel pred občinstvo, in vi ste se držali kot mevža. To pa ne gre, dragi prijatelj, bolje da se ne pokažete, kakor pa take komplimente delati! Tedaj, ali se bodete naučili, kako se je nakloniti občinstvu?

I kaj pa. Ali pomislite, da nisem takrat sam vedel, kje sem. Vse se mi je sukalo pred očmi. S takim strahom sem nastopil in igral! In ko sem zaslišal glasno dolgotrajno ploskanje, bil sem ves s sebe. Povrh sem še pa zagledal očeta v parteru, ko si je oči brisal, in to me je do cela omamilo, zato sem se tako leseno držal in nerodno naklonil. —

Prečudokrasnega majnikovega jutra vzdigneta se Schubert in odgojitelj na Ogersko. Schubert je hotel opazovati ogersko zemljo in njene stanovalece, zato sta počasi potovala, dostikrat peš. V Požunu sta se en dan pomudila. V Szelecza sta dospela opoldne zarés lepega majnikovega dne. Hišnik je peljal Schuberta v sobo, ki je že po zvanjem pričala, da je skladatelj v tem gradu dobro došel.

Soba z malo spalnico vred bila je visoka in samska v mirnem kraju. Na pisalni mizi ob oknu ležalo je veliko različnega notnega papirja in peres, po stenah so viseli godbeni stroji, v enej omari je bilo na zbiranje raznih skladb, v drugej pa najboljših pesnikov nemških.

Schubert se je šel predstavljat grajskemu gospodu in gospé, ki sta ga jako dobrovoljno sprejela, in črez nekaj dnij že ni čutil, da ni domá; prav prijetno je bilo pri tej vrlo naobraženej gospodi.

Zjutraj za rana je hojeval po vrtu ali po jako zanimivej okolici grajskej; kaj takega kakor tú še ni videl. Po sprehodu je navadno delal po več ur. Tú je Schubert zložil ali vsaj osnoval nekaj oper in drugih jako priljubljenih skladb.

K mizi je prihajal vselej o pravem času, govoril je malo, ali zvečer v salonu bil pa je on v svojem elementu. Včasih je igral svoje lastne skladbe, ali kaj zapel sam, pa tudi z drugimi skupaj.

Svojih domačih ni pozabil, redoma jim je dopisoval in poročal vse znamenitejše dogodke, tudi je spisoval dnevnik, v katerem pa ne nahajamo beléžek o zvanjem življenji njegovem, nego bolj o notranjem. Po njegovej smrti je oče nektere črtice iz dnevnika prepisal in prijateljem v spomin izročil.

Nekteri so po teh odlomkih sklepali, da je bil Schubert melanholična duša, no temu ni tako. Res je bil Schubert z malim zadovoljen,

ali vendar ga je bolelo vidéc, da mu sicer slava raste, a materijalne okolnosti se mu nočejo nič kaj zboljšati.

Zavedajóč se svojih muzikalnih sposobnostij prosil je l. 1816. razpisane službe v Ljubljani. Ali odgovorili so mu, da se hočejo poprej obrnóti do muzikalnih veljakov na Dunaji, zakaj njegovo ime jim še ni znano, in kakor hitro prejmejo odgovor, hočejo mu takoj o tem poročati. Ti muzikalni veljaki, morda Salieri, niso ga gotovo dobro priporočili, kajti Schubert ni dobil službe!

Tudi bi bil Schubert rad v miru opere izdeloval, ali ker je bilo vedno dénarja treba, zató se je moral dramatike ogibati ter se bolj s pesnimi baviti, ki zahtevajo manj časa in truda. A to je bilo zopet na škodo njegovim operam.

Schubert je tedaj delal neprestano, da je mogel pošteno živeti, a ker so bili honorari pióli, moral je veliko delati, in to je bilo krivo, da je tudi srednjega blaga na dan spravljaj. -

V svojih detinskih letih je Salierija spoštoval kot kakovo vzvišeno bitje, ki s svojim talentom in znanjem visoko nad njim stoji: tudi pozneje ga je vselej hvaležno omenjal, nikdar ni pozabil, da se mu ima za marsiktero dobrohotno opazko pri skladanji zahvaliti. Ali sčasom je Schubert preveč vedel in znal ter imel tako zdrav vkus, da se ni mogel več navduševati za Salierijeve opere. Izprevidel je, da one nimajo nobene prave cene, in že takrat so začele celó na Dunaji z odra izginjati, ker so se navadno igrale v praznej hiši. Ali vendar je Salieri po tedanjih okolnostih dobival jako sijajnih nagrad za svoje suhoparne opere!

Schubert je bil hvaležen sin in dober brat, zató ga je srce bolelo, ko je videl, da se njegovi domači veliko trudijo za vsakdanji kruh, a ni jim mogel nikakor pomagati. Nič čudnega tedaj, da je več potov svoje zvanje okolnosti primerjal z okolnostmi drugih skladateljev, ki so manj in slabše delali, pa so bili vendar bolje plačevani, in to ga je navadno vselej zeló potrlo. Prijatelji so ga sicer, kedar mu je taka tožba iz ust ušla, tolažili, da se tudi Mozartu ni bolje godilo, ali edino to prepričanje, da tudi drugi trpé, še ne more človeka do cela pomiriti!

Neki prijatelj je Schubertu tó-le nasvetoval: Pojdi za nekaj tednov z Dunaja, potém daj razglasiti, da te vabijo v London ali Pariz, in videl bodeš, kako te bodo začeli vabiti in prositi, da nikar ne hodi, da domá ostani. Ali Schubert je odmajal z glavo, češ, da se takih sredstev noče posluževati, da noče slepiti.

Vrnovši se z Ogerskega na priljubljeni mu Dunaj, lotil se je nekako pomlajen z veseljem dela, in samo tiste zime zložil je do 50 pesnij.

Izvedenci trdijo, da ni v Schubertovih pesnih one intensivne ljubezniške strasti, ki se tako pogostem pojavlja pri novejših skladateljih, ali zató veje iz resnobnih njegovih skladeb sréna pobožnost.

Prihodnje pomladi so Esterhazyjevi Schuberta zopet povabili v Szelec, kamor je tudi odpotoval meseca junija vesel in zadovoljen, ker je vedel, da gre k prijateljem.

V.

Potovanje.

Schubert sedi domá v malej sobi, na mizi stoji šopek pomladanskih cvetic, ki jih ogleduje in poduhava. Kar se začujejo brzi moški koraki, duri se odpró, in smeje se vstopi Vogel.

Ali delaš kaj, pa danes, ki je nedelja? Glej, kakó lepo vreme imamo; le vèn, hitro se mi napravi!

Prav rad; ravno kar sem na čedno prepisal tó-le tu. Če človek ni pazljiv, ima pri prvi korrekturni delu črez glavo, vse kar napak mrgoli.

Schubert je potisnil svoje pisanje v miznico, preoblekel suknjo, zbrisal očali, segel po klobuku in palici ter šel s prijateljem pod milo nebo. Veselo sta stopala po živih ulicah dunajskih, tu sta malo postala, tam malo, naposled je Vogel omenil, da bi rad mlečno kavo pil.

Tudi Schubert ni imel nič zoper to, zavila sta jo na vrt neke gostilnice in se vsedla pod košat oreh.

Pila sta kavo in potém še malo posedela pod hladnim orehom v prijaznem razgovoru o mnogih rečeh.

Glej, kmalu bi bil pozabil, vzklikne nenadoma Vogel. Danes zjutraj sem neko pesen zá-te prepisal.

Kakošno? Pokaži jo.

Vogel seže v žep po košček lepega papirja: Na, tu jo imaš.

Schubert jo prečita. Pa je res krasna! Gotovo dobrega pesnika.

Odlomek je iz Shakespeara.

Saj Shakespeare mi je znan, vendar vsega še uisem prečital.

Schubert se zamisli in vtopi v pesen. Črez nekaj časa povpraša: Ali imaš svinčnik pri sebi?

Evo ga!

Schubert seže po jedilnem listu na mizi, potegne nekaj črt, povese glavo, kakor je bila njegova navada, ter začne pisati, Vogel pa se je natihoma zmuzal od njega sprehajati se po vrtu, da ne bi motil prijatelja pri delu. Komaj se je pa bil Vogel malo po vrtu nagledal, že ga Schubert pograbi za ramo: Jo že imam, ménim, da ni preslaba.

Alo, zdaj pa pojdiva pit eno kupico „Vöslavčana“ na tvoje zdravje!

Zakaj ne, toda denarja nimam pri sebi, pozabil sem ga bil domá.

Nič ne dé, saj ga imam jaz, odgovoril je Vogel in segel v žep, ali kako se je prestrašil, ko ni nič našel v njem. Grom po dolini, tudi jaz nimam denarja!

Ali si bil okraden? Koliko si imel denarja, vprašal je hlastno dobrovoljni Schubert.

Ne, ne, spominjam se, da sem suktno preoblekel, predno sem z doma šel, in tako sem pozabivši ves denar v suktni pustil.

Kaj bo pa zdaj? S čim bodeva kavo plačala, povprašal je strahoma Schubert.

Vogel je hitel v obednico, malo okrog sebe pogledal, popravil ovratnik, da je bolj po konci stal, prečesal lase ter jih bolj na oči potegol, in potem se poklonil gostilničarju rekôc: Ali dovolite dvema pevcema, da malo zapojeta in potem z okrožnikom okrog gostov stopita?

O zakaj ne, ali če bode gostov volja kaj dati, hem, za to vi skrbite, odgovoril je dobre volje gostilničar.

Vogel gre prosit Schuberta, naj bi mu pomagal zapeti novo zloženo pesen. Schubert je šel brez vsega premišljevanja in sedel h klavirju v dvorani. Predno je on predigro izvršil, Vogel pa malo za poskušnjo zapel, jeli so že prihajati gostje z vrta v obednico, ki je bila pri tleh. Poslušalci so bili zvečine spoštovani dunajski rokodelci, uradniki in mali trgovci. Viharno so pohvalili peveca in igralca ter zahtevali, da še enkrat zapojeta.

Vogel in Schubert sta rada ustregla. Ko je bilo vse pri kraji, segel je Vogel po krožniku in stopil okrog gostov; Schubert je kar ostrmel, le gledal je, kaj bo s tega. Kmalu je nabral Vogel polen krožnik denarja, belega in bakrenega drobiza in tudi nekaj papirja.

Ko je hotel Vogel kavo plačati, branil se je gostilničar. Ne, od takih muzikašev ne jemljem ničesa! Ostanita in zapojta še katero pesen, potem vaju povabim na večerjo.

Vogel je obljubil vse, ali kakor hitro je gostilničar pete odnesel, namignol je Schubertu, in umetnika sta jo popihala proti mestu, da bi ju nikdo ne spoznal.

Glej, dokaj sva nabrala, in tvoje bode vse.

Nikakor ne, tebi gre denar, ti si vse osnoval in tudi pel, zavrno! je Schubert Vogela.

Ljubi prijatelj, res je, žalibog, da gleda občinstvo bolj na pevca, kakor na skladatelja, da prvemu skoro vse dá, drugemu malo ali nič, a da tudi ti tako sodiš, tega ne bi bil verjel. Ti si pesen zložil in igral, torej ti greste vsaj dve tretjini, in če ne vzameš, bodeva se sprla. Schubert je vzel denar. Še le domá, kjer ga je čakal neplačan račun, izpredidel je, kako prav so mu prišli ti denarji.

Nekaj dnij po tem komičnem prigodku naletela sta Vogel in Schubert v Hitzingu slučajno na več znancev. Razgovarjali so se o muziki, kakor je bilo običajno takrat na Dunaji.

Čujeta gospoda, ali že vesta, oglasil se je Alojzij Fuchs,* da imata tekmeča? V nedeljo sem slišal v Döblingu novega pevca. Pel je skoro tako izorno, kakor vi gospod Vogel, in neki vrl glasovirnik ga je spremljal. Jaz sodim, da je bil napev tako izvrsten, da bi tudi vam, gospod Schubert, čast delal.

Ali ste govorili z umetnikoma, gospod Fuchs, vprašal ga je Vogel?

Ne, govoril pa nisem, samo slišal sem ju. Preveč ljudstva je stalo okrog nju, in nisem mogel blizu. Na vrh sta nenadoma izginola.

Hem, če sta moža tako spretna godbenika, kakor vi trdite, gotovo ju bomo kmalu kje slišali.

Domú gredé omenil je Vogel Schubertu: Veš France, jaz čislam Fuchsa, on ni prazen, in kedar sodi o godbi, govori na ravnost.

V prijaznem pogovoru sta dospela prijatelja v mesto, in predno sta se ločila, dejal je Vogel: Še eno! Jaz sem dobil odpusta, stopiva malo po svetu, na Gorenje Avstrijsko in Solnograško. Znanecv imam povsodi, videl boš, da ti ne bode žal. Zastran popotnine si ne beli glave. Saj znaš, kako je zapel Schiller:

Heut' kehren wir im Kloster ein,
Beim reichen Pächter morgen,
Was d'rüber ist, da lassen wir fein
Den lieben Herrgott sorgen!

Kaj ne, France, da pojdeš z menó?

Ta predlog je bil Schubertu tako vabljev in zapeljiv, da je takoj privolil in obljubil, da pojde. Vrh tega tudi ni bil ta pot povabljen v Szelec, ker je šla grofinja zdraviti se v neke česke toplice.

Ob odločenem dnevu sta se prijatelja napotila proti Gorenjej Avstriskej. Kamorkoli sta prišla, povsodi so ju z veseljem sprejemali, kajti slavni dvorni operni pevec Vogel bil je znan vsaj po imenu po vseh muzikalnih hišah, pa tudi skromnega Schuberta so začeli spoštovati, kakor hitro so slišali njegove skladbe; takrat še namreč niso Schubertove skladbe zvunaj Dunaja kaj prida znane bile.

Nekaj dnij sta se prijatelja pomudila tudi v rojstnem kraju Vogelovem, obiskala ter ogledala si vsa ona mesta, ktera so bila Vogelu ljuba in draga iz otročjih let. Potém sta jo zavila proti Gasteinu, in predno sta se še bila ugodno v gostilnici nastanila, že ju je povabil k sebi patrijarh beneški, ki se je tedaj v Gasteinu lečil. Patrijarh je imel odbrano družbo okrog sebe, in eden teh mož je bil zagledal Vogela, ter o njem takoj omenil patrijarhu, velikemu prijatelju godbe.

Schubert ni bil nič kaj vesel povabila, ni se še bil privadil odličnim in večjim družbam, no vse zastanj. Malo despotični Vogel ni poslušal,

* Fuchs je bil izvrsten violončelista, ud c. k. dvorne godbe, Beethovenov prijatelj, in na glasu tudi kot muzikalen pisatelj. Umrí je l. 1858.

ko se mu je izgovarjal, in Schubertu ni kazalo drugo, kakor udati se starejšemu in dobrovoljnemu prijatelju, in France se tudi ta pot ni kesal.

V Gasteinu je osnoval Schubert ono symfonijo, ki je prišla pozneje na svetlo z imenom „Gasteinska symfonija“, na katero ga je obodril pohvala blagega patrijarha. Do te symfonije je imel Schubert vedno posebno ljubezen, prej ko ne zato, ker ga je spominjala jako srečnih in veselih ur, ki jih je v Gasteinu preživel.

Iz Gasteina sta se napotila v Solnograd, kjer se je bil narodil Mozart, in kjer počiva M. Hayden. Kedar sta si ogledala vse znamenitosti, obrnola sta se domú nekako pomlajena in obogačena s krasnimi spomini!

VI.

Ob smrtnej postelji.

Majnik 1. 1825. ni bil nič kaj prijazen; vreme je bilo kislo in jako hladno. Schubert je bil nekaj obolel, zato je bil vedno domá, pa tudi domači njegovi niso nič kaj zahajali iz hiše, ker je bilo prehladno. Neka popoldne so sedeli vsi skupaj v sobi in se prijazno pogovarjali o tem in onem. Kar nekdo potrka, in star služabnik dvornega gledališča vstopi.

Mož je vedel, kdo je Schubert, tedaj je že bil na glasu, zato se mu je spošтовaje naklonil rekóč: Po opravkih sem prišel v Lichtenthal, in mimogredé sem se oglasil, da zvé, kako vam je. Gospodje so vas že več potov pogrešali pri operi, in zato so mene, ki vse iztaknem, popraševali, ali vé, kaj o vas!

Bolan sem bil, odgovoril je Schubert, pa mi je že malo odleglo, in kakor hitro se vreme zboljša, pridem zopet v gledališče. Prosim, pozdravite mí gospode!

Jako mi je drago, gospod Schubert, vse hočem točno opraviti. Še nekaj! Ali že veste, da je Salierija čím dalje slabše? Mož bode kmalu sklenol.

Ni mogoče! Kaj je že tako pri kraji, in jaz nisem vedel čisto nič! Slišal sem sicer, da že od lani, ko so ga upokojili, vedno boleha in velike bolečine trpí, ali da je tako slab, tega bi ne bil verjel!

Ali se nisi nikdar oglasil pri njem, odkar je bil obolel, vprašal je oče Schubert začudjen?

O pač, odgovori France živahno, več potov sem se oglašal in prosil slugo, naj pové gospodu, da bi se mu rad poklonil, ali nikdar me ni pustil pred se. Kaj sem hotel! Vé, da ni hotel Salieri nič slišati o meni, in ako je vendar govorica tako nanesla, govoril in sodil je vselej o meni le slabo, ali kljubu temu ga jaz spoštujem in sem mu hvaležen za prijazno in brezplačno podučevanje.

Ne zamerite, gospod Schubert, oglasi se skromni stari služabnik, če tudi jaz kaj zinem. Pač bi se bilo spodobilo, da bi bil gospod kapelnik sem in tja kaj storil za nemškega skladatelja, saj se ima tudi on svojemu predniku, nemškemu kapelniku zahvaliti za vse, kar ima, ali za vas, gospod Schubert, za vas je Salieri ubogo malo storil, pa še tega bi ne bil, da mu po smrti Mozartovej niso toliko in to po pravici očitali, da preganja nemške skladatelje!

Med tem je vstopil neki prijatelj Schubertovih, postaran godbenik, ki je Mozarta tudi dobro poznal.

Prav pravite, pristavil je stari gospod, Salieri je preganjal vse skladatelje, kateri so ga nadkrilovali. Različno sodijo Salierija, prav pa imajo le oni, ki trdijo, da je zaviden mož. Tako je in nič drugače!

E pustimo ga, omeni Schubert sočutno.

Jaz pa pravim: S kakoršno mero se meri, s tako se naj tudi vračuje, dostavi hudujè se stari gospod. Salieri ni nikdar prizanašal niti živim niti mrtvim skladateljem. Mozart je ležal že davno v grobu, a Salieri še le ni hotel njegovih mojsterskih skladb pred občinstvo spraviti tako, kakor bi pristojalo. Salieri je metal vedno polena pod noge Mozartu, dokler je živel, in ko je umrl, ni privoščil ta tujec, kateremu se v Avstriji tako dobro godi, par besed za vdovo in deco Mozartovo, da bi si bil lahko to storil. Salieri je spreten godbenik, ali suhoparen skladatelj. No vendar se je vrinol med skladatelje, pisal je mnogo, ali kako! On že spada v zgodovino umetnosti, in kdor je enkrat tja prestavljen, ne more se pravične sodbe ubraniti.

Schubert je molčal, da ne bi še hujše starca razvnel. Pogovor se je zasukal na druge predmete, in stari godbenik je z nekako zadovoljnostjo pripovedoval, da so Schubertove novejšje pesni v Pragi jako dopadale.

Naslednjega dne počutil se je Schubert dosti boljše, nebi se je bilo izjasnilo, in ni se mogel več premagovati, da bi ne šel Salierija obiskavat.

Stopivši v hišo opazil je Schubert, da so posli Salierijevi zeló potrti; mož jih je dobro plačeval. Ravno ko je prišel zdravnik iz bolnikove sobe, stopil je Schubert v predsobo.

Mladi skladatelj pozdravi uljudno zdravnika, enega najveljavnejših mož dunajskih, in ga povpraša, kako je bolniku.

Ah, ubogi gospod je to leto mnogo prestal in pretrpel, jaz mu nisem mogel drugega storiti, kakor to, da sem mu malo bolezen lajšal. Pač mu privoščim, da kmalu sklène, in to tudi bode, kakor se kaže.

Ali je kdo pri njem? Gospod doktor, jaz bi ga še rad enkrat videl, če je mogoče, omenil je Schubert polglasno.

Strežnik je pri njem, le stopite notri, saj vas ne bode spoznal.

Tiho po prstih je stopal Schubert v spalnico. Bolnik se je nemirno premetaval po lepej, s svilenimi gardinami zastrtej visokej postelji.

O Dio, Dio mio! stokal je, pa še druge nerazumljive besede govoril.

Strežnik stopi prav k postelji. Salieri se ozre in upre oči v Schuberta.

Signor Mozart? omenil je obrnen k strežaju. Kaj bi rad signor Mozart? „Ick aben keine Zeit für jedes arme Musiklehrer von wenig Talent!“

Črez nekaj časa je sklenol roki in odmolil italijanski češčeno Marijo.

Schubert je hotel k postelji stopiti, ali strežnik mu je namignol, da ne. Ne, gospod, ne, dejal je po tihem, utegnil bi zabesniti. Ah kako je mučno gledati ga, ker ne more sklenoti, pa ne!

Ali je že bil previden?

Včeraj pri polnej zavednosti. Celo uro se je izpovedaval, prav v predvežje sem ga slišal jokati.

Še enkrat je Schubert milo bolnika pogledal ter odšel.

Naslednjega dne 7. maja umrl je Anton Salieri. Za pogrebom so sli zvečine sami Italijani, pa še nekteri drugi, ki so bili poprej pod njegovim vodstvom. Mož ni bil namreč prijazen Nemcem, in vsi častitelji Mozartovi bili so razkačeni na ošabnega kapelnika, ki je ubožnemu ali velikemu mojstru toliko grenkosti in bridkosti prizadejal in mu vedno polena metal pod noge.

Večina Salierijevih oper je bila že pozabljena, občinstvo jih ni maralo več; tudi na Dunaji se niso več igrale, ker ni bilo ljudij v gledališče, a rastla pa je nasproti od leta do leta slava Mozartova.

Tudi Schubert je šel za pogrebom. Pač ni slutil, da ponesó tudi njega kmalu na pokopališče ter ga položé v hladno krilo materi zemlji.

Mnogi so se še dobro Mozarta spominjali, ki je pred 34 leti umrl, in začelo se je že marsikaj mystičnega o njem pripovedovati. Lahkoverniki so trdili, da je mogel izborno igrati samo ondaj, kedar si je nateknol nekov prstan, in da je skrivnosten tujec, smrt sama, „requiem“ pri njem naročila. No in sedaj, ko je Salieri tako težko umiral, začeli so trditi tudi to, da je bil Mozartu zaudal. Ali vse to so bile prazne besede ter nam kažejo samo to, da so ljudje Salierija za jako zavidnega imeli. Zaudano pa ni bilo Mozartu, ta je prazna, jedel je zgol tisto, kar mu je žena skuhalo, in če je šel kdaj v javno gostilnico jest, dobival je iz one iste kuhinjske posode, kakor drugi gostje. Salieri je nedolžen, kar se tega tiče, ampak on je le povsodi odrival Mozarta, slabo, zaničljivo govoril in sodil o njegovih skladbah, njegove opere je dal nalašč tako površno in slabo igrati, kar se je le dalo, da je mogel potém trditi, da niso rabljive, da jih občinstvo ne odobrava, kakor znajo sploh zavidni in povrh v javnem življenji uplivni možje.

Veliko so zakrivili tudi mogočniki, sploh vse občinstvo, ki ga je godba Mozartova očarovala. Nekoliko so slutili, nekoliko vedeli, kako se vede Salieri, kako snuje spletke proti Mozartu, kako ga odstranjuje, pa vendar niso ničesa učinili za preganjanega skladatelja, niti se potegnoli zá-nj.

Mozart je legel zgodaj v grob, nekaj zató ker je preveč svoje žile napenjal, ali to le ni zmordilo Dunajčanov, da bi se bili bolj za mladega Schuberta zavzeli, ki sicer ni bil Mozartu enak, ali vendar le odličien skladatelj.

Tudi dandanes ni dosta boljše, niti pri Germanih niti pri Romanih. Če pride na svetlo slaba opera, brž jo igrajo tú in tam, menda nalašč, če pa pride na dan dobra skladba, ki se v obče hvali in dopada, ta pa nikakor ne more prodreti in se udomačiti; najrajše bi jo zaprli v miznico!

Dokler sodijo tekmeci, sodí se navadno kolikor toliko enostranski. Se vé da je tú in tam še poštenih mož, ki jih ne vodi zavidnost, ki se trudijo, da dobrej godbi pot krčijo in jej pomagajo na dan.

VII.

Vse zastonj!

Tudi l. 1825. sta Schubert in Vogel zopet potovala po Gorenjej Avstrijskeje in po Solnograškem. Kamorkoli sta prišla, povsodi so ju z odkritosrčnim veseljem sprejemali, in Schubertu se je to potovanje tako dopadalo, da je rad o njem svojim prijateljem pripovedoval. Se vé da ondaj niso časopisi poročali, kakor je dandanes navada, kamor je Schubert došel, kako so ga sprejemali, koliko vancev mu je na oder priletelo i. t. d.

Schubert je zopet marljivo delal, potovanje ga je bilo pomladilo, vtilo mu novih močij v žile. Ali njegovi izdelki so se vedno še kakor s početka slabo plačevali. Schubert je bil prebojéc, da bi bil več zahteval, založniki sami od sebe pa ne primaknejo. Vrh tega se tudi po nekterih skladbah Schubertovih ni dosta povpraševalo.

Leta 1826. je bil Schubert 29 let star. Na svoj rojstni dan je vzdihol ter omenil očetu: Poglejte, koliko sem star, pa še nimam službe! Toliko je godbenikov, ki znajo manj, a službe imajo dobre!

Saj si zaslužiš, kolikor potrebuješ.

To že, ali samo toliko, kolikor sproti potrebujem, a vam ne morem ničesa povrniti. Tudi ne véim, koliko časa še bodem mogel skladati. Z operami nisem nič kaj zadovoljen, ako bi imel časa, hotel bi vse predelati, ali če bi vsaj mogel založnika dobiti.

Ali ti ni Weber obljubil, da hoče opero „Fierabras“ v Draždanah na dan spraviti. Predno te je osebno poznal, govoril je že jako naklonjeno

o tebi in hvalil tvoje pesni. Prav uljudno ga opomni dane besede, in videl bodeš, da bo šlo, zavrnil ga je oče.

Schubert je zrl zamišljen pred se. Ne morem, odgovoril je žalosten. Res da je Weber hvalil moje pesni, vzlasti „Erlköniga“, tudi je v obče omenil, da mi hoče na roko iti, kolikor se bode dalo, toda onokrat, ko je bil tu, ni omenil čisto nič o mojih operah, nego me je le vprašal, kako sodim jaz o njegovej „Euryanthy.“ Jaz sem povedal tako, kakor mislim, da ima „Euryantha“ tu in tam mnogo lepote, pa tudi dosta nemelodičnega, in na vse zadnje sem ga tako rekóč poprosil, naj hodi za lastnim genijem; naj ne posluša tistih kritikov, ki menijo, da že rés kaj vedó, ako znajo na ta ali oni godbeni stroj precej dobro igrati, a o godbi in njenem duhu pa nič ne razumejo!

Oh neprevidnež! oponesel mu je oče.

Se vé da, ali kaj hočem. Mahoma sem opazil, da mi je Weber to za zlo vzela, da si je prizadeval zakriti svojo nevoljo, kajti on je fin mož. Zategadel nisem hotel, nisem mogel svojih skladeb nič v misel vzeti, na vse vrh je še čakalo več obiskovalcev, torej sem se priporočil in poklonil ter se stoprav na ulici oddahnil.

To ti verjamem! Ali Weber je vendar le blaga duša, takoj vse pozabi. Tudi je že spoznal, da ni „Euryantha“ enaka „Freischützu“. Veš kaj, piši Marschnerju, on ti bode odkrito povedal, ali te Weber še mrzi; Marschner ne mara Italijanov, torej bode gotovo tebi pomagal.

Schubert je ravnal po nasvetu očetovem. Marschner mu je odpisal, da Weber vseгда s spoštovanjem o njem govori, in če ima kako opero že pripravljeno, pa da bi ne bilo z njo preveč stroškov, naj jo le pošlje, kakor hitro se Weber z Angleškega povrne.

O velikej noči istega leta je bila razpisana služba podkapelnika. Prijatelji so Schuberta nagovarjali, naj prosi za njo, ker ni boljsega prosileca od njega. Schubert je prosil, ali službe ni dobil, in to ga je hujsé bolelo, kakor bi si bil kdo mislil, kajti Schubert se je znal na vso moč premagovati.

No kaj mu je pomagala vsa muzikalna vednost? Koliko so mu vrgle izvrstne sladbe? Koliko so storili zá-nj uplivni zavetniki? Hvalili so ga, čudili se njegovej nadarjenosti, vabili so ga na zabave, da so se razveseljevali ob njegovem igranju, ali tedaj, kedar je bilo treba govoriti, so pa molčali. Ko je Mozart umrl, takrat so pariške dogodbe vznemirjale duhove, torej ni toliko zameriti, da so bili moža zgrešili, ali o Schubertovem času je bilo vse drugače, bil je mir, gojile so se lepe umetnosti, vzlasti godbi so bili mnogi naklonjeni, a vendar so zgrešili tudi njega.

Pri znancih in prijateljih, t. j. zvečine pri mladih pisateljih, malarjih, skladateljih, med ktere je Schubert posebno rad zahajal, bil je vedno jasnega čela in veselega srca, ali kedar je bil sam, takrat je po-

stajal otožen. Na misel mu je hodilo, koliko potov so ga krivo sodili, nezasluženo žalili, videl je, kako mu umira nada za nado in vse drugo tako. Več potov ga je glava zeló bolela vzlasti po desnej strani, in naposled je to omenil znanemu prijatelju in zdravniku, ki je rekel: Schubert, vi preveč delate, malo počivajte, pa bode odlegló. Duševno delo človeka zeló utruji, tudi nenavadno trdnega moža podere, torej mirujte, počivajte!

Schubert ni mogel počivati, službe ni imel, torej je bilo treba neprenehoma delati, da je mogel živeti.

Zgodnja smrt Weberjeva je tudi Schuberta zeló potrla ter mu upihnila zadnjo nado; izprevidel je, da ne bode sedaj nič z njegovo opero. Marschner mu je sporočil, da nima na novega nadzornika dvornega gledališča nobenega upliva, in je Schubertu nasvetoval, naj se obrne do prvega kapelnika, viteza Morlacchija. Ali Schubert je vse skupaj na miru pustil, kajti je-li mogel kaj od Italijana pričakovati?!

Leta 1827. so nasvetovali Schubertu, naj se obrne do najemnika dvornega opernega gledališča, morda se mu posreči priti za kapelnika. Zatrjevali so mu, da bi mu najemnik rad službo dal, samo da je prosi. Ko je pa Schubert zvedel, da bi bil v tej službi nekako občinstvu odgovoren, pa da bi vendar celó nobenega upliva na repertoire ne imel, vrh tega še pa dosta truda, pa malo zaslužka, ni hotel prositi službe. Tudi mu je bila vsa prava energija pošla, svet mu ni bil več tako jasen in vabljev kakor nekdanj, zvezda danica se mu je skrila. Odslej je le po redkem zahajal med stare znance in prijatelje, največ je čepel domá zaptopljen v svoje delo, in tako je v primerno kratkem času zopet veliko blaga na dan spravil.

Še enkrat je poskusil z operami in operetkami prodreti, no vse zastoj, nobeno gledališče jih ni vzprejelo. Schubert je popustil vse, tudi govoril ni več o njih.

Na pomlad l. 1828. so odkritosrčni prijatelji Schuberta pregovorili, da je napravil koncert, pri katerem so se zgol njegove skladbe igrale. To so prijatelji storili samo zató, ker so vedeli, da potrebuje Schubert denarja, a nima ga od kod vzeti; posebno mu je šel na roko stari prijatelj Vogel, ki je storil vse, kar se je dalo, da se koncert dobro obnese. Ta večer je Schubert veliko pohvale žel, in to mu je vsaj malo ohladilo poprej zadane skeleče rane. Hvalili so ga najslavnejši možje in zahtevali, da še ob letu večji koncert napravi.

Niti Schubert niti prijatelji niso slutili, da je bila ta slava zadnja.

Nekako vesel vsled priznanja in velikega dóhodka, poprijel se je Schubert z novim navdušenjem dela, in tega leta je zložil zopet več, na pr. „Mirjams Siegesgesang,“ pa nekaj večjih in manjših erkvenih stvarij.

Čudno, da ni nikdo opazil, da Schubert od dne do dne peša, le s težavo se je še vlačil naprej. Prej ko ne niso zató dosta ná-nj pazili,

ker ni nikdar tožil, da je bolan, in jed mu je vedno dišala. Edini Fuchs je zmajeval z glavo, in ko je Schubert meseca avgusta počasi lezel proti opernemu gledališču, omenil je tovarišem, da se mu skladatelj ne vidi prav pri zdravju.

Vročje je vroče, odgovoril je Schubert Fuchsu, ki ga je bil na slabotnost opozoril.

To je že res, strašno vročino imamo, ali vi preveč delate, zavrnil ga je Fuchs.

Kaj hočem!

Pustite delo za nekaj mesecev. Pojte malo po svetu, če ne, bode te pokopali, prigovarjal mu je Fuchs dobrohotno.

E kaj mi je do sebe!

Vogela in drugih boljših prijateljev Schubertovih ni bilo domá, odšli so bili na deželo, tudi niso imeli časa več potov pogledati v oddaljeni Lichtenthal. Nikdo ni slutil, da je Schubert pri kraji. Dne 11. novembra ni mogel več vstati. Svojim domačim je sicer zatrjeval, da ni nič hudega, samo malo se mora spočiti in naspati, pa bode zopet trden. Ali dobrodejnega spanja ni bilo na oči, res je včasih zamežal, ali zaspati ni mogel, če bi bil še tako rad. Dne 14. nov. se je malo boljsega počutil ter vzel v roke neko korekturo.

Sedaj so zvedeli tudi prijatelji, da je Schubert obolel, hodili so ga obiskavat. Poslali so po zdravnika, ki je zapisal nekaj zdravil, pred vsem pa svetoval, naj bolnik miruje.

A Vogelu je zdravnik omenil: Schubertovi živci so zelo razdraženi, zakaj niste preje po me poslali? Mož je preveč delal!

Bolezen menda vendar ni nevarna, kaj gospod doktor?

Hem, kaj vém, če ne bode spanja, vse mogoče, da pride vročnica.

Dne 17. nov. prišlo je več pisateljev in umetnikov povpraševat, kako je bolniku. Schubert je poprosil očeta, naj enega za drugim k njemu puščajo, in vsakemu je zatrjeval, da je že boljše in da bode kmalu zdrav. Tudi je omenjal, da se hoče z nova lotiti opere, ker sedaj je prišel na sled, česa jim manjka.

Za večera je začel blesti, in naslednjega jutra je zdravnik zatrdil, da ima Schubert zelo hudo vročnico, težko, težko, da bi okreval, preveč je slab in spehan od vednega dela.

Zdravnik je ugonil; dne 19. nov. popoldne ob treh je Schubert mirno za vselej zaspal. Sedaj še le je začelo občinstvo oglašati se za moža, kateremu niso poprej privoščili drugega, kakor nekaj malega prazne pohvale.

Dolga vrsta prijateljev in častilcev skladateljevih spremila je telesne ostanke. Kako so ga že ondaj cenili, priča to, da so ga položili poleg Beethovena. Med petjem Mozartovega „requiema“ spustili so trugo v

hladni grob. V življenji se ta moža nista nič kaj poznala. Beethoven je bil zelo gluhi, tudi ni dosta povpraševal po drugih skladateljih, Schubert pa je bil premlad in prebojč ter se ni upal k njemu zahajati.

Tudi spomenik so postavili Schubertu, in premnogi so ga že videli. Ali kaj hoče to! Kaj mu pomaga po smrti kos obtesanega kamena, poprej dokler je živel mu pa niso privoščili nobene službe, da bi bil mogel živeti in si zdravje ohraniti.

Spomenika pač ni potreboval, postavil si ga je sam!

Deklè v jeséni.

Jesénski piš drví perésa
In dviga v ples jih razdivján,
In mráčno zró navzdól nebésa
Na gròb odprt in razprostrán,
Kjer déco svòjo, bitja mláda
Priróda z žalostjo pokláda.

Iz híše sém lehnó stopila —
Naj vódi kámor çè me pot,
Po njej brez çúvstev bom hodila
In glédala pokòp pòvsod!
In rézno se pred se smejàla — —
Çemú bi vedno le jokála? ...

Tu v gózdu nehóte postánem
In pázno glédam na okróg
In zrèm po kráji dobroznánem —
Oh dôbri Bog, oh veèni Bog!
Zakáj mi daš takó trpéti
Zakáj mi daš takó živéti?

Tu bilo je! ... Pri tem drevésu
Nápósed ná-nj sem glédala
In tú po žalostnem slovésu
Na klopico posédala
Ter z lépo nado, krasno nado
Sladila si življenje mlado!

Uničen je! — Na tujem svéti
Skópáli so gomilo zá-nj
Oh! jáz pa v bëli in trepéti
Ložila v njó sem véneç sanj!
Še méne, méne z njim ložite
Še méne v zemljo zakopljíte!

Tu listje zénete vetróvi
In dvigate ga v ples mračán,
Temnó in èudno nad gróbóvi
Pòvsod zveni krohòt glasán — —
O da drvíli bi i méni
Çrez gròb se kmalu zapuščéni!

— b —

Nigdár.

Divjál vihár je celo noç
In tréskal v vóde strašno moç,
Poglej, kakó kipó!
In tám na srédi skalo glej,
Kakó buçé, vršé ob njej
Razljúçene vodé!

S tebój na brégu tu stojim
In Bog le vé, kakó trpim
Ko gledam ti v okó!
Deklè, deklè, lepó deklè
Kakó srcé mi v krvi mre
Kakó ihtí trpkó!

Glej! — V prsih teh divjál je bój,
Sedáj pa sklèp storjèn je moj
In krèpko mi stoji.
Tu zádno srago tòčil bom
In se od tebe lòčil bom
Če práv srcé ječi.

Ohólo hvališ svoj mi rod —
„Nad tvójim mi o j naj bo gospod!“
In siliš se na smèh.
Le hváli ga, deklè mladó,
Saj zádno zrès mi sèm v okó
In Bog ti dàj — uspèh;

Pač ljubimo ognjéno mi
Srcé pa i ledéno mi
Tu v prsih hránimo,
Če pónos svoj, če dom cvetán
Če svòbodo, če rod solzán
Pred svetom bránimo!

Pač tákrat nas premága srd
In duh volján postáne tvrd —
Kaj bó nam lep obráz?!
Poglej, poglej, deklè mladó,
I mèn i se godí takó
In tvrd sem tudi jáz!

Tam skálo med vodámi zrèm
In žalostèn od tebe grèm
A vendar nezmaján!
Pač bil sem bój, obúpen bój,
Premágal v njem je pónos moj
In bój je zdáj — končán!

Spomin na tebe z máno bo
In morda me težil bridkó
Obèútkov bo vihár!
A da bi svoj zatájil čút
In ljubil rod ohòl in krut
Tegá, — deklè — nigdár!...

— b —

Osveta.

(Iz severnih Karpatov. Spisal I. Kaš.)

„Pozdravljena mi, prva bela roža! Nočna rosa te je poljubila s solzami, in bleda mesečina se je vtopila v mlade prsi tvoje“. Lahno, skrivnostno šumí nočna sapa po gostem vejevji temnih cypres, in milo poje v grmovji slavček svojo ljubezen. „Prva bela roža, ti nežna pomladna cvetka, povej, kdo te je utrgal, kdo te sèm prinesel na mrtvaško polje? Ali dobro vidim? Grob, na katerem ti počivaš, je nov!“ Duhteči veter vzdiguje igraje bele trakove, svileno šumeče; iz vencev utršana peresca odletavajo, — zdaj je beli grobni napis prost: Anja Jarnova. Anja!? Je-li mogoče? — Oj ti zlata, sladka, mila deva, tudi tebe je nemirujoča smrt prezgodaj pokosila?! Še pred nekoliko dnevi sem slušal, ko si v logu pred sliko nebeške device sramežljivo in z žarnimi očmi prosila blagoslova mladej svoje ljubezni! Te je morda mogočni plamen onega lepega tujca umoril, ki te je ljubezni polen objemal? Ne odgovarjaš mi Anja! Vse je obmolknolo krog mene, krog tebe; — mrtvi molcé na večno!

Povej, reci mi, blede mesec, stari prijatelj, zakaj tako molcé potuješ po nebeških livadah? Si-li poznal njo, kojej je ime bilo — Anja Jarnova? Žalostno pritrjuješ; oj povej mi, prijatelj moj, pripoveduj —

in jaz hočem mirno poslušati, kakor sem nekdanj poslušal pripovedke stare mamice v večernem mraku.

Tiho je vse. Nebeške zvezde se skupé, slavec je utihol, in mlada bela roža odpre še enkrat cvet ter v smrti izdihne.

Ali kakor glas iz globokega groba začujem iz višine žalobno govorjenje, mesec mi jame govoriti, pripovedovati žalostno zgodbo:

„Pred tremi dnevi, ko sem po tej stezi potoval, pogledal sem na grad grofinje Jarnove. Stala je pri oknu, v črno svilo zavita, s temnim obrazom, samo pogled jej ni bil več tako mrazen, kakor navadno. Okó jej oživi, žarni ogenj plameni, bela ročica položi trdno pest na prsi — ves značaj kaže divji črt, nezgodonosno osveto. — Njej na strani vidi se krepka, vitka moška postava — temnolaso glavo pogumno kvišku držéč, pogumno in zmage svesto. Beseda se glasi, kakor težko zadržana veselost: „O hvala vam, grofinja Jadviga Jarnova! Vi ste mene z blagoslovom najine zveze osrečili, da ni srečnejšega človeka na zemlji. Obljubim vam, da hočem vašo hčerko, milo mojo Anjo, častiti ko angelja in čuvati, da jej ne bode najmanjša senčica potemnila življenja! — In zdaj grofinja — dovolite, da vidim svojo nevesto!

„Ne, Aleksij Orsinski,“ odgovori mu mrzno, „jaz vam še moram pripovedovati o Anjinem očetu. Ostanite.“

„Enkrat ste mi že govorili o življenji svojega soproga. Ako še hočete danes ponoviti pripoved, dovolite, da privedem popreje nevesto.“

„Motite se, Aleksij; jaz vam še nisem o Anjinem očetu nikdar govorila. Vaša nevesta nima ne ene kapljice krvi Jarnovih grofov v sebi. Anja ni nikdar očeta imela; bila je otrok prve ljubezni. Sedite, in jaz vam hočem razložiti svoje življenje in ljubezen svojo: Pred šestnajstimi leti — nadaljuje, ko se je Orsinski poleg nje vsedel — pred šestnajstimi leti živela sem v Petrogradu v hiši svojih starišev. Bila sem mlado, cvetóče in — kakor so dejali — lepo dekle. Pripoved vam hočem skrajšati; saj ne zamorem nežnosti in miline pridejati besedam, odkar sem po nezgodi vse mi lepše čute izgubila. Tistih časov sem spoznala mladega duhovitega viteza in s časom sem ga tudi ljubila. Od početka pogledi, potém besede, koncem poljubi — saj veste, kako je pri ljubečih navada! Ljubila sem ga z vso strastjo vroče, mlade krvi; ali on — oh, ko se zmislím tiste ure, ki mi je celo življenje ostrupila, tedaj bi vse uničila, karkoli okrog mene živi; črtim ves hlineči se svet, vso človeštvo, — bila je tista ura, ko sem njemu s solznimi očmi naznanila sad najine ljubezni! Že dolgo sem opazovala, da njega ogenj gine, ali da me celoma ne ljubi, tega se nisem nadejala. Odšel je z oblubo, da me hoče za soprogo vzeti; ali prišel ni več... Onečastjeno izpodili so me stariši, ljudje so se mi posmehovali, bila sem sirota!... Iskala sem ljubega, ali niso mi dovolili k njemu iti; da je bolán, dejali so, in da ne

sme nihče k njemu. Tedaj se odpravim in potujem iz mesta... Z nekim potujočim ciganskim društvom prispem do Pariza. Nočem vas mučiti s tem, koliko sem pretrpela, kako živela; ne prišla bi danes do konca. Dosti vam bodi, ako povém, da sem po marsikterej prečutej noči — dostikrat mi je bilo gládú umreti — prišla pod streho, kjer sem bila vremena in nezgode varovana: Stari na pol blazni grof Jarnov vzal je mene za soprogo in mojo malo Anjo za lastnega otroka... Mala, nežna deklica je vzrastla, sicer ne v ljubezni goječe matere — za ljubezen ni bilo več prostora v mojem srci — ali pod strogim varstvom skrbne, dobro plačane odgojiteljice. Skrbij nisem imela, otročji jok me ni več zbujal iz spanja in mislij; grof se mi je častno bližal — in v srci se je okrepilo ono črtenje, in vse misli moje so bile — osveta...

Ko so se stariši z mano podobrili, zvedela sem, da je on, ki je uzročil mojo nesrečo, kojega sem zdaj strastno sovražila, bil takrat zarés bolan, da me je hotel za soprogo vzeti, da me je celó iskal...

Anja je bila osem let, ko je stari grof, moj soprog, umrl. Podedovala je za njim celo imetje s tem pogojem, da se odgoji na rodovinskem gradu Jarnovem! Odgojeval jo je neki zvest in dobrodušen mož, in jaz sem bila — prosta!

Minolo je nekaj let, in tedaj je sreča hotela, da vidim pred dvema mesecema častilca svoje mladosti in ga sprejemem na gradu...

Anja je krasno vzrastla. Ostala je sicer nežna, ali videla sem, da je lepa kakor pomladnje jutro, in nje lepota in milina začela je mene zanimati, me osrečevati! Osvetno pot sem našla in s strastnim čutom sem čakala osvetnega dneva... Prikazal se je, žarnejše, kakor sem kdaj mislila!

Grofinja vstane, blede lice jej zažari, odprte oči jej gorijo čarnega ognja, in prsi se viharno vzdigujejo: „Trenotek je tukaj, Aleksij Orsinski, najstrašnejši mojega življenja, ali trenotek, po katerem sem najstrastneje hrepenela! Zdaj, ko to govorim, odmrta sem človeštvu in svetu — osveta mi podaje najslajši strup, po njem hlepim, po njem oživim! Pojdi, Aleksij Orsinski — kliče z blazno-hripavim glasom — pojdi tja, in naj ti bode žena ono bitje, koje tako presrečno ljubiš, okleni jo v svoje roke in poljubi jo — ženin in — oče!“

Kakor ranjenega oroslana glas začuje se iz njegovih prsij — ziblje se nekaj korakov naprej — ali zdaj zablíši, kakor vzhaja milo jutranje solnce, pri njem čarnoljubo, sladko, blede ličice — in dvoje žarečih, temnih očesec, do smrti žalostnih, gleda tja h grofinji: „O mati, vzdihne iz mučenih prsij, kaj si storila! Moč jo zapusti, kolena se šibé — pada, ali njegove jake roke jo ulové, in njegov glas moli tiho in gineno: „O Anja, le enkrat me še poglej, predno se ločiva!“ — Bele roke se ovijó

njegovega vratú, kakor otroka jo drži, jo stisne na svoje prsi: „Auja, — oj ti moja uboga, mila roža!“ —

Krepkejše in krepkejše mu polaga glavico na srce, kakor da bi hotela na njem počivati — na večno. Nemo sloni v njegovem objemu, sive megle jej preprežejo oči, roke se potežijo, bleda mila ustna zledené, ... še enkrat se odpró očesca rajskim žarom in — izdihne. Kri privrè v mlado jej srce, in to mlado srce, ki ni poprej poznalo še zemske ne-zgode, — počilo je v prvem navalu.

Anja je obledela, kakor v pomladnej toplej noči presvetla zvezda na nebu zasije in se utrne. On jej je zadnjo posteljico postlal, z zadnjim poljubom pozdravil bleda usta, — on sam je zatvoril zadnjo jej hišico ... Dáve pa je prinesel na gomilo ono belo rožo, ktero je ona gojila — ter odšel! Ali tam v divjem, gorskem brezdnú šumé temne vodé, in peneči valovi dvigajo moško truplo, njegovo truplo!“ —

Tako je mesec mi govoril in se skril molcé za temne oblake... V gradu je vse potihnolo, vse je prazno. — Onkraj mesta Petrograda v nekem temnem zidovji pa se čuje strastno in ludo smejanje — grofinje Jadvige Jarnove.

Svarilo.

Na morje, na morje, na sinje morjé,
Kjer jadra ponosno vihraje,
Mornarji brezskrbno, veselo živé,
Od mesta do mesta veslajo!

Na morji, na morji je sreča demá
Mornarju se vsak'mu ponuja!
V valovih mornar si solzé pokončá
In žalost mu vsaka je tuja.

Zatorej le urno po svetu okrog
Po morja nezmernej planjavi! —
Obvárúj Vas mati, Vas sestre mi Bog,
Da zopet se vidimo zdravi!“

„Ne hodi, ne hodi na sinje morjé
Na burne valove moreče!
Za tisoč nevarnostij Tvoje ne vé
Po sreči srcé hrepeneče!

Ko ljuti na morji razsaja vihar
In grozno tepó se valovi,
Gre smrti v naročje nesrečni mornar,
Valovi so njemu — grobovi!“

A sinu ni mar, kar mati velé,
Kar srce velelo — storil je:
Zapustil je mater, zapustil sestré,
Valovom se morskim zročil je.

Preteklo ni bilo pa leto še dnij,
Da dom je zapustil bil mili,
Ko materi žalosten list sporoči,
Da sina so svojga zgubili.

Plakali so mati, plakale sestré,
Na morskih obalih tožile, —
A gluho, nevsmiljeno jim je morjé —
In niso z valov ga zvabile.

Tone.

Dušmanta.

(Holandski spisal van Hemert; poslov. K. Glaser.)

Dušmanta, najbogatejši vseh indijskih kraljev, skrbel je dolgo po očetovsko za svoj narod. Ko so se pa od dne do dne njegovi zakladi množili, prevzel se je napuha; mislil ni več na blagor naroda, nego skrbel je samo za svoje razkošje in za veselje svojih dvornikov.

Star brahmanec in bivši kraljev učitelj, užali se zaslišavši novico o kraljevej izpremembi. Zapusti samoto, kjer je že nekaj časa živel, posiplje si sivo glavo s pepelom, poda se na kraljev dvor ter se ustavi pri kraljevih vratih, kjer ga je moral kralj zapaziti.

Temu ni dolgo bilo, ko ga kralj zagledavši k sebi pozove. „Zakaj se, o starec, postavljaš na duri z znaki tako globoke žalosti?“ vpraša ga Dušmanta.

„Kako morem drugače, o kralj?“ odgovori starec. „Ko sem Te zapustil, bil si najbogatejši vseh vladarjev od pamtiveka do zdaj. Brahma Te je bogato blagoslovil z vsemi darovi, narod Te je ljubil kakor očeta: zaradi tega sem dom svojega gospoda in kralja z veseljem in v lepej nadi zapustil; zdaj pa slišim, Bože mili! da Ti je osoda podelila najgoršo revščino.“

Smehljaje in čudé se gleda kralj svojega nekdanjega učitelja.

„Kdo je ta neumnež,“ vpraša ga, „ki se Ti je tako debelo nalagal? Le poglej krasno palačo in divne sprevide, ogromno število slug in povej, so-li to znaki revščine?“

Dobri brahmanec še enkrat svoje potrđi.

„Kdo je Tvoj svedok“ vpraša kralj, „da mu Ti več veruješ, kakor meni?“

Nató povzame starček besedo: „Solnce,“ reče, „solnce, o kralj, ta slika resnice pod Brahmovim prestolom, dežni oblaki nad našimi glavami in zemlja mi naznanjajo Tvojo revščino.“

Dušmanta utihne, starček pa nadaljuje: „Da Brahma z večno obilico luči in toplote za svet skrbi, to me učijo žarki solnčni, ki bliščeé na vsako steblo, na bajtice revežev in na palače bogatašev. Megle, ko so polne mokrote, pošiljajo svoj dež na zemljo in namačejo ravnine in gorovje; moje sadno drevó ponuja obilno obložene veje popotniku: tako kaže vsa narava, da jo je Brahma obilno blagoslovil. Ti pa, vladar, kaj pa Ti storiš, da pokažeš obilico svojega bogastva? Vprašaj solze svojega naroda!“

Puščavnik odide in zapusti kralja zamišljenega. Dušmanta pa se spreobrne in postane dobrotnik svojemu ljudstvu. Nekega dne obišeé svojega učitelja in reče: „Zdaj smem v solnčne žarke pogledati in Tvoje

drevo s sadjem obloženo brez strahú in sramežljivosti videti! Pa nekaj mi še manjka.“

„Česa more manjkati vladarju,“ odvrne brahmanec, „ki je dobrotnik vsemu svojemu narodu?“

„Modrosti,“ odgovori Dušmanta, „da bi se mogel hvaležnega skazati Brahmú za tó, da si mi Ti pravo pot pokazal, katero sem bil zgrešil; razuma, ki bi me učil, da je veselje naroda — pravo bogastvo vladarjevo.“

Oba se zajočeta in se objameta.

Topolovo rebro.

(Narodna pripovédka. Zapisal L. Žcab.)

Poslednji snopič tega lista objavlja na strani 577. pripovédko o vijedomcih; ter o bezovej roci. Imenovanj povesti podobna živi med kraškim narodom v Dutovljah, ki jo tukaj v dotičnem razrečji razglasimo:

Enkat je bú an fant, se je hódu mént h ani púnci h ókni; ta je zmiram gavúru, de je cúprnce; ona je tajíla, de ni. De se prepriča, je šeu na drév, kámr su se cúprnce zbírale h pljési. Jen zdej su pršle na tisto rónvo (ravnino); tiste punce ni blu še táket uóndi, je bla zamédíla. Cúprnce su se zmsljávale, kaj óejo strit sežnjuó, k' je bla zamédíla. Prva je jala, de naj ju sámú ubijejo; drúgha * je rékla: „nič, takú buómo nardíle: rastrghale ju buómo jen žnje rébrami se buómo lúčale!“ — Póle su ju res rastrghale jen su začéle razmetávat ghór po drévi tiste rébra. K' je biu tisti nje fant ghór na drévi, je ulúvu ano rébro. Patém, kadr su adpráule sóje rečí, su začéle nazáj skládat tiste rébra ukúp: sámú áno rébro je prmánjkalo, ker je je biu uni ghor ulúvu. Póle su štíralé, éi bí móghlo bit, jen su je jeskále. Ana je rékla: „nič je ne ješémo necuój, je buómo zéjtra (jutri rano) néjdle; za necuój narédmo áno s tapóle!“ Takú su nardíle živu puncu nazáj jen su šle damú. Drúgho jétro su se vrníle jèskat jen usélih je niso nejdle. Tistu nedelju su iméli bit ghuódei; nu tisti fant, ki je biu na drévi, je šeu uprášat pljésat tistu puncu, ki su ju ble rastrghale cuprnce. Punca mu je bla abljúbíla jèt sežnjim pljésat. Fant je sam pr sébi rjúku: zdej tí buóm pakázou, de si res cúprnce, ée si lih tajíla, de nisi. Kadr su začéjli ghuódt, je šeu pljésat sežnjuó; jen ko je šeu ta drúghi bot, je u pljési zakrícou: „S tapóla vim rébram pljéšem!“ Natú se je punca ustrášla jen tékla damú.

* Tu se izgovarja bolj h nego li g; zategadel pišem gh.

Obraz rožanskega razrečja na Koroškem.

Spisuje *Janez Scheinigg*.

(Konec.)

Izpreminjava nemških besed.

Ostalo nam je še, da razodenemo, s katerimi premembami so se v prejšnjih dnevih nemški izrazi v rožansko slovensčino preseljevali. Za časov, ko je narodni govor še krepko živel, kazal je svojo tvorilnost tudi s tem, da je besede, prišedše iz Nemcev, prestvarjajoč slovenske izreki sposobne pripravljal. Vendar se naj dobro pomni, da izposojeno blago ni vzeto književnemu, temveč narodnemu govoru nemškemu.

1. Nemški *f* zamenil se je z domačim *b*: básat' = fassen; bodrát' = fordern; Bávant = Valentin; bá'va = Fackel; brítof = Friedhof; bávda = Falte; búla = Fülle; bóhat' = folgen; blè' = Fleck; hvòs = Floss. Sedaj se izgovarjajo z *f^{om}*: fájn, fòvš, fríšn, flínta, flávzne, flúndr, fóršnar, fol'.

2. Nemci po Koroškem govorijo soglasnik *b* kakor *p*, zaradi tega imajo tudi Rožanje v izposojenih besedah *p*: púntl = Bündel; pántl = Bändchen; plèh = Blech; plátl = Blättchen; pú'ov = Buckel; prief = Brief; putr = Butter.

3. *Pf* = *f*: fára = Pfarre; fájfa = Pfeife; fvástr = Pflaster; f'nt = Pfund; šímfat' = féntat' = pfänden; ófrat' = opfern; 'úfr = Kupfer; 'ròf = Kropf; 'áfra = Kampf; flòhar = Pfleger.

4. *Pf* = *p*: pav = Pfau; šnópat' = schnupfen; a Pfiſtingsten = bín'óšt'.

5. *W* = *v*: váhta = Wacht; váha = Wage; víža = Weise; vâmp = Wampe; v's = Wisch; vòlb = Wölbung.

6. *G* = *h* glej Kres I. št. 7. — *G* = *ž*: žúfta = giftig.

7. *G* = *k*: nom. propr. Kóbov = Gabel; 'šéft = Geschäft; 'sòl = Gesell; 'stòl = Gestell; 'síndl = Gesindel.

8. *G* = *j*: špájat = Spagat; hávje = Galgen; hérprje = Herberge.

9. Nemški *h* odpade: ántvarh = Handwerk; ófart = Hoffart; ánt'h = Handtuch; ófar (ófrava ali ófarca) = Hofwohner.

10. *K* = *č*: čeber = Käfer; čah'l = Kegel; čòl'h = Kelch; čòtna = Kette; číha = Keuche; čínbat = Kindbett; čírfat = Kirchfahrt; pórčòhn = Emporkirche.

11. *K* = *h*: špèh = Speck; žmàh = Geschmack; dóhtar.

12. O soglasniku *l* glej Kres I. na str. 459 in sl.

13. *S* = *ž*: žemva = Semmel; žá'l = Sack; hvàž = Glas; Bváz = Blasius; Bóvtižar = Balthasar; M'vávž = Nikolaus; lájža = Geleise; úržah = Ursache; žída = Seide; závba = Salbe; žámat = Sammt; závbrn = sauber; žòhn = Segen; žòfa = Seife; žòsl = Sessel; žíhr = sicher; ž'nj = Sinn (od tod žínjat' = denken); žúpa; Žínharca = Singerberg.

14. *S = z*: zôla = Saal; zótlar = Sattler; zoc = Satz; zie = Sitz.

15. *S = š*: Šíman = Simon; Šent = sanct.

16. *Sš = s z* zategnenim samoglasnikom: hása = Gasse; 'ása = Kasse; 'lása = Klasse; žlósar = Schlosser; fásl = Fass; pôs = Pass. V koroškeji nemščini govorijo prav tako: Gósn, Klás, Kása, Schlósr, Mósr, bósr, Prós = Presse itd.

17. *Ss = š*: práša = Presse; méša = Messe; 'réša = Kresse.

18. *Sch = ž*: žnidar = Schneider; žmòvc = Schmalz; žlájfar = Schleifer; žnúra = Schnur; žlósar.

19. *D = t*: túcat = Dutzend; tóplt = doppelt; téhant; hr'nt = Grund; frémtar = Fremder; véntat' = abwenden; léntat' = landen; zhrúntat' = ergründen.

20. Nemški *e = ö*: póst = das Best; šólm = Schelm; fóst; 'ó' = keck; fórt' = fertig; lód' = ledig; zóhn = Segen; móžnar = Messner; lócat = Lebzelt; cödl = Zettel; flóhar = Pfleger itd.

e = e: špèh, blè', lédr, lérar, cvè', plèh, rehl, reš.

e = a: fálar (fálat') = Fehler; talír = Teller; fratám = fretten; žlàht = schlecht; drás'lar (drás'lat') = Drechsler; túcat; parhán = Barchent; lócat; Šent-Ruprat = St. Ruprecht; 'ómat = Kummet; címat = Zimmet.

ei (eu) = i: cíla = Zeile; míla = Meile; víža = Weise; špíža = Speise; nid = Neid (ponídat' = beneiden); 'rída = Kreide; rída = Reide; fíha = Feige; hížva = Geissel; lim = Leim; hlíh (hlíhat') = gleich; flis' = fleissig; litanfja = Litanei; 'anelfja = Kanzlei; žlajfarija = Schleiferei; ríbat'; šríbat'; cvírvat' = zweifeln; hlát' = eilen (koroško-nemški: heil'n); štrítat' = streiten; éfha = Keuche (srednjevisokonemški kiche); hrívat' = gereuen; 'ríž = Kreuz.

ei (eu) = aj: rájža = Reise; lájža = Geleise; sájda; sájba; fájfa; hmájna = Gemeinde; láj'b'č = Leibchen (Gilet); pobájzat' = wissen; pohlájtat' = begleiten; 'rájcar; lájhtar; 'ájža; fajht; c'hájnar.

ei = a: tal = Theil (tálat' = theilen; za mojhà tála = meinethalben); štráh = Streich; cáhn = Zeichen; hácat' = heizen; pácat' = beizen; há'l'h = heiklich.

ei = oj, öj: mójstr; höjda = Heide; lójtra = Leiter; höjter = Eiter.

ei = e, ö: émar = Eimer; zófa = Seife; hóscöt = Hochzeit.

eu = ö: cöv'h = Zeug (cöv'har = Zeugschmied).

21. *a = a, ö*: páre = Bahre; jáha = Jagd; bal; banda; šac; žvá' = Schlag; pvàc; hartl = Garten; hróf = Graf; zôla = Saal; dôm'pf; mastrónt = Ministrant; lafónt = Elefant; zôc = Satz (v loteriji); zótlar; zóft. — *a = ie*: 'rienc = Kranz.

ä = a: šácat = schätzen; jáhr = Jäger; hárbat' = gärben; sábv'a = Säbel; hams = Gämse; záha = Säge.

au = u: púvat' = bauen; múta = Mauth; 'úme = kaum.

au = a: fórlabn = Vorlaube. — *au = av*: pavr, ràvb, hávba itd.

au = *o*: *cóprat'* = zaubern; *vópa* = Laube; *lf'of* = Leihkauf.

äu = *a*: *láfár* = Läufer (Vorspannpferd); *rámar* = Räumler (Ladstock).

22. *ü* = *u*: *húta* = Hütte; *púntl* = Bündel; *pús'a* = Büchse; *púrhar* = Bürger.

u = *o*: *bó'stab* = Buchstabe; *línborn* = Lindwurm. — *ü* = *o*: *paró'a* = Perücke.

ü = *ie*: *hríesat'* = grüssen. — *o* = *u*: *brúmn* = fromm; *núna* = Nonne (srynemški nune).

ö = *u*: *rúmar* = Römer. — *ö* = *o*: *móvžar* = Mörser; *'róta* = Kröte.

i = *u*: *dúhtat'* = dichten (= sinnen); *zdúhtat'* = erdichten.

i = *a*: *tráhtar* = Trichter; *hártre* = Gitter; *oštrah* = Estrich.

i = *'*: *hr'f* = Griff; *šp'e* = Spitz; *c'n* = Zinn; *štr'h* = Strich; prim. Kres I. štev. 12.

Včasih so nemške besede tako prenařejene, da se zelo težko prvotna oblika najde. Nekaj primerov bode nam to dokazalo: *Zavítar* = Jesuit (pr *Zavítarjah* = stolna cerkev v Celovci); *fantora* = Inventar (Möbel); *čoveženj* = Zieheisen ali Zaineisen = Draht; *brošánarea* = Frischhammer; *flájš'ar* = Fleischhacker; *fárant* = Feierabend; *róšm'd* = Rohrschmied; *lót* = Brudersla de; *šntávyfárce* = Christi Himmelfahrt; *zō'a* = Gesenke (Modell); *böhlözn* = Biegeleisen; *Humbrh* = Hollenburg; *štame* = Steinmetz; *hvávt* = Gewalt; *frvóvž* = Vogelhaus; *hátraža* = Gartenrose; *ózbe* = Absatz (na škornji); *rozétl* = Reseda; *záhrad* = Sacristei. —

Popravki: Na str. 429 mesto: *žrobè, žrobéta, beri: žrabè, žrabéta*; na str. 430 *beri: ósterva, pósterva; zabíev*; na str. 478: *víd'm, v'd't* mesto: *vís'm, v's't*; 532: *móv'a* m. *móva*; 582: *Tržičánka* m. *Tržičanka*.

Nemška pesen o Hildebrandu in njene sestre slovanske.¹

Spisal *Fr. Hubad*.

Najstarejša junaška pesen nemška poje o Hildebrandu, kateri je bil bežal z Dietrichom Bernskim (Dietrich von Bern) pregnanim od strica Ermenricha iz Italije h kralju Atili. Mnogo let je bival na tujem. *Ko se vrne domú, ustavi se mu njegov sin Hadubrand, kterega je bil domá zapustil otroka. Pred bojem vpraša Hildebrand svojega nasprotnika po imenu in rodu. Ta mu odgovori: „Stari ljudje so mi pravili, da sem Hildebrandov sin, mene pa imenujejo Hadubranda. Pred mnogimi leti je šel oče proti izhodu s Theodorich-om (Dietrich). Domá je zapustil ženo in malo dete. Ali mislim, da ne živi več!“ Hildebrand spozna

¹ Prim. Ausland 1881. str. 890.

svojega sina, hoče ga bogato obdarovati, ali ta se boji prevare od zvitega Hun-a in reče: „Varati me hočeš, starec. Mornarji so mi pravili, da je padel v boji Hildebrand, Heribrantov sin!“ Nobena beseda ne pomaga več, sin se ne dá pregovoriti, in oče, akoravno ne rad, začne boj z njim. ¹

Konec se starej pesni — Holtzmann misli, da je odlomek iz zbirke narodnih pesnij, ktere je zbiral Karol Veliki — ni ohranil. Po novejšej pesni iz 15. veka ² sprijaznita se pa oče in sin. Po tej udari na prvo sin tako očeta, da se starec ustraši, nató ga pa zagrabí oče črez pas, vrže ga v zeleno travo ter ga vpraša, kdo je in od kod. Mladeneč mu pové to, oče spozna sina, in ta ga pelje k materi in slavi njegov prihod sijajnim obedom.

Ako se ozremo nekoliko po pripovedkah raznih narodov, najdemo jih več enakih. Že stari Grki so pripovedovali enako o Odysseji in njegovem sinu s Kirko, Telegonom. Eugammon-ova Telegonija ³ popisuje osodo Odyssejevo, kolikor je Homer ni popisal. Ona nam kaže jasno, kako je opisavala kasnejša grška bajka konec priljubljenega junaka. Pokopavši ubite snubače napravi Odyssej svečano žrtvo Nymfam in se odpravi v Elido, da bi pogledal po čredah svojih goved. Kralj Polyxenos, ki je bil tudi pred Trojo, sprejme ga gostoljubno in mu podari krasno čašo (*ζακνίη*). Nató se vrne na Ithako, opravi žrtve zapovedane po Teiresiji in se napoti na povelje prorokovo na kopno k Thesprotom. Orakel v Dodoni mu pa prorokuje, da mu preti nevarnost od sina. Zató ostane pri Thesprotih, oženi se s Kallidiko, kraljico thesprotsko, bojuje se z Brygi in prepusti po smrti svoje žene vlado njenemu in svojemu sinu Polypoitu, sam se pa vrne na Ithako. Kmalu pa pride njegov in Kirkin sin Telegonos, ki je hodil po svetu iskaje svojega očeta, tudi na otok in pleni imetje otočanov. Odyssej se mu ustavi, ali Telegonos ga rani s kopjem, na katerem je bila ost morskoga škata (Roche, *τεννών*). Ko zve Telegonos, da je lastnega očeta usmrtil, razžali se ter odpelje truplo očetovo, Penelopo in Telemacha sebój domú, kjer se oženi on s Penelopo, Kirka pa s Telemachom, in mati in sin postaneta nesmrtna.

Po Sofokleji je pa ubil Odyssej še pred svojo smrtjo Euryala, svojega sina od hčere epirotskega gostoljuba.

To bi utegnola biti najstarejša pripovedka slična pesni o Hildebrandu.

Enako povest pa nahajamo tudi pri Perzih o Rostem-u in Suhrab-u. ⁴ Rostem je bil odpotoval s Turana, zapustivši domá svojo ženo Tehmino

¹ Wackernagel, Geschichte der deutschen Literatur I. str. 54 sld. Kurz, Gesch. der deutschen Liter. I. str. 9 sld.

² Kurz o. c. str. 672.

³ Gl. Preller, gr. Mythologie II. str. 468 sld.

⁴ Fr. Rückert, Rostem und Suhrab. Weimar. Jahrb. IV. (1856), pisatelj žalibože ni mogel tega dela v roke dobiti.

in malega sina Suhraba, in pride med Iranee. Sin doraste, gre z vojsko na Iransko iskat svojega očeta. Tam se mu ustavi Rostem. Dogovorita se na dvoboj. Ali Rostem noče povedati svojega imena, dokler ne premaga nasprotnika. Svoja konja privežeta za drevó pri potoku in začneta boj. Nobeden ne zmaga. Zató se začneta metati; primeta se za pas, in Rostem vrže Suhraba kvišku. K sreči pa pade Rostemu ravno na prsi nazaj, da ga podere na tla. Poklekne mu na prsi, potegne bodalo in ga hoče zabosti. V tej stiski si izmisli Rostem zvijačo. „Pri nas, pravi, je običaj, da se merita junaka dvakrat, še le kedar vržeš nasprotnika v drugo, smeš mu vzeti življenje.“ Suhrab dvomi, ne more tega verjeti. Naposled vpraša, ali dela tudi tako Rostem. V stiski se zlaže stavec, da je vpeljal ravno Rostem to navado. Iz spoštovanja do svojega očeta, na ktereга se klicuje sovražnik, spusti Suhrab nasprotnika in gre na lov.

Rostem pa viděč, da ni njegova moč zadosti, da bi zmagal, gre v neko postransko dolino, kjer je bil potovaje od doma shranil pri nekem duhu nekaj svoje moči — bil je tedaj tako močen, da so se poznale njegove stopinje celó v kamenu — in jo zahteva nazaj. Zastonj mu pravi duh, da bo to njegova nesreča. Ker jo pa stavec le hoče imeti in trikrat zá-njo prosí, podeli mu jo duh.

Drugi dan se začne nov boj. Rostem vrže Suhraba, pa mu zasadi takoj bodalo v prsi. Ranjenec toži, da ga je prevaril, in pravi, da ga bo maščeval Rostem, ker je umoril njegovega in Tehmininega sina. Prestrašen vpraša morilec, ali govori resnico. „Gotovo! Mati me pošilja iskat očeta, dala mi je sebój zavratnico, ktero jej je bil podaril Rostem pri odhodu, da me oče spozna. Na prsih jo nosim.“ Strahom zagleda Rostem zavratnico, spozna jo in se prepriča, da je usmrtil svojega lastnega sina. Zastonj rjove, zastonj pošilja h kralju po „žive vode,“ da bi ozdravil ranjenega sina. Kralj je noče dati, ako ne pride sam po njo. Sam gre prosit. Ali predno pride do kralja, dotekó ga poslanci naznanjajoči smrt Suhrabovo.

Enako pripovedko nahajamo tudi med irskimi o Cuchulin-u in Conlach-u.¹ Conlach sin Cuchulin-ov pride na Erin v državo slavnega Connor-ja. Connor pozove svoje vojske, naj se ustavijo predrznemu mladeněu. Ali ta jih pobije sto, med njimi kraljevega brata. Zató pošlje Connor po Cuchulin-a, da mu pomore. Ko zagleda stavec mladeněa, vpraša ga za ime in rod. Ali ta se je bil zaklel odhajaje z doma, da ne pové svojega imena nikomur. „Sicer, pravi stavec, tebi bi ga povedal.“ „Torej, odgovori stavec, morava se bití, ali pa mi povej vse kot svojemu prijatelju. Izvoli si, kar hočeš mladeněč, pa pomisli, da je nevarno bojevati se z menoj. Ne bojujva se, prosim te.“ Vse zastonj. Začneta boj. Mladeneč, ranjen na smrt, pade. Ali zmagovalec, pravi pesen, izgubil je zmago ta dan:

¹ Pfeiffer, Germania X. 338.

od umirajočega zve, da je on njegov sin, kterega je bil zapustil še nerojenega, ko je odhajal po svetu.

Ako se ozremo po pripovedkah slovanskih, najdemo enako pri naših bratih Srbih.¹

Rani majka dva nejaka sina
U zlo doba u gladne godine,
Na preslicu i desnicu ruku.

Enega je imenovala Predraga, drugega Nenada. Ali ko doraste Predrag „do konja i do bojna koplja“,² zbeži od svoje matere pa beži na goro „u ajduke.“ Mati ostane žalostna in hrani Nenada malega, kateri še brata ni poznal. Tudi Nenad doraste „do konja i do bojna koplja“, pa zbeži med hajduke.

Tri leta hajdukuje. Junak je moder in razumen, srečen v boji, zato si ga izvoli družba za starešino. Tri leta zapoveduje četi, pa „zaželi majke“ in reče tovarišem: Zaželel sem matere, hajdi, podelimo blago, da idemo vsak k svojej majki! Družba ga rada posluša. Vsak prinese svoje blago in

Kako koji izasipa blago,
Taj se njemu i zaklinje teško:
Koji bracem, a koji sestricom.

Konečno prinese i Nenad svoje blago pa beseduje:

Oj družbino, moja bračo draga!
Brata nemam, a sestrice nemam,
Već: tako mi Boga jedinoga!
Desnica mi ne usa(h)la ruka!
Dobru konju griva ne opala!
I britka mi sablja ne rgjala!
Ni u mene više nema blaga!³

Nató si razdelé plen. Nenad sede na konja pa jaha k materi.

Lepo ga sprejme majka, pogosti ga kolikor more. Ko sedita pri večerji, reče Nenad svojej materi:

Oj starice, moja mila majko!
Da mi nije od ljudi sramote,
Da mi nije od Boga gre(h)ote,
Ne bi rek'o, da si moja majka:
Zašt' mi nisi braca porodila,

¹ Vuk Stefanović Karadžić, srpske narodne pjesme II. str. 75. sld. Predrag i Nenad.

² Tudi pri Nemcih bilo je znamenje popolne moči, če je mogel mož „equum viriliter ascendere, arma sua vivaciter bajulare.“ Grimm, deutsche Rechtsalterthümer, str. 95.

³ Zakletev pri orožji bila je navadna tudi pri Germanih. Grimm, d. Rechtsalterthümer, str. 165 sl. 896. Za Slovane prim. Rad jugosl. akad. XVI. str. 49. Afanasjev, poet. vozr. Slavjan na prirodu, I. str. 272 sld. Miladinovci, bolg. nar. pesni str. 522.

Jali braca, jali milu seju (sestro)?
 Kad sam bio s društvom na deobi,
 Svaki mi se zaklinjaše teško:
 Koji bracem, a koji sestricom,
 A ja, majko, sobom i oružjem,
 I dobrijem konjem ispod sebe.

Nasmehne se mu starka, pa mu pové, da mu je rodila brata, „brata rogenog“, in je zvedela ravno včeraj, da „ajdukuje. — U zelenoj gori Garevici. — Pred četom je junak arambaša.“ To razveseli mladenča; prosi mater, naj mu napravi novo obleko, da gre iskat svojega brata, da ga „živa želja“ mine.

Mati ga svari, naj ne hodi na planino, izgubil bi glavo. Ali Nenad je ne poslušá, napravi si obleko, sede na konja, pa gre iskat brata. Molčé jaše dalje „niti pljunu, ni na konja viknu.“ Ko pa pride do Garevice planine

Kliče Nenad, kako soko sivi:
 Garevice, zelena gorice;
 Ne raniš li u sebi junaka,
 Predragoga mog brata rogjena?
 Ne raniš li u sebi junaka,
 Koji bi me s bracem sastavio?

Predrag sedi pod jelo zeleno in pije rujno vince, ko zasliši Nenadov glas. Hitro reče tovarišem:

„Oj družbino, moja bračo draga!
 Ispadnite na drum za busiju,
 Dočekajte neznana deliju,
 Nit' ga bijte, niti ga globite,
 Več ga živa meni dovedite:
 Ot kudgod je, on je roda moga.“

Trideset junakov skoči na noge. Na treh mestih se jih skrjuje po deset poleg ceste. Ko pride do prvih deset, ne ustavi mu nikdo konja, ampak iz zasede začno ná-nj streljati. Nenad jih pa pomiri govoré:

Ne streljajte, bračo iz goricu,
 Ne bila vas vašeg brata želja,
 Kako mene i brata mojega!
 Što me tužan ovud poteralo.

Spusté ga v miru.

Ko pride do drugih deset, začno streljati ná-nj; ali tudi ti ga spusté mirno na njegove besede. Ko ga pa sprejmó tudi tretji s strelom, razsrdi se, udari ná-nje, poseka prvih deset s sabljo, drugih deset pogazi s konjem, deset jih pa razpodi po gori.

Ko zve Predrag, da mu je posekal neznani junak družino, skoči na noge, vzame lok in puščice, gre k potu v zasedo, sede za jelo zeleno in

ga ustrelil s puščico raz konja. Zadel ga je dobro, ravno v srce junaško. Ranjenec pa zavpije:

J'o junače, iz gore zelene!
Živa tebe, brate, Bog ubio!
Desnica ti usa(h)nula ruka,
Iz koje si strele ispustio!
I desno ti oko iskočilo,
S kojim si me, more, namotrio!
Još te tvoga brata želja bila,
Kano mene i brata mojega!
Što me tužan ovud poteralo,
Naopako a po moju glavu.

Izza jele ga pa vpraša Predrag: „Tko si junak, i čijeg si roda?“
Ranjeni Nenad pa mu odgovori:

Što me, more, ti za roda pitaš?
Od mene se oženiti ne ćeš;
Ja sam junak mlagjani Nenade,
Imam staru samo(h)ranu majku,
I jednoga brata rogenoga,
Pak se digo da njega potražim,
Da me živa moja želja mine,
Naopako a po moju glavu!

Ko sliši to Predrag, vrže strele od strahú na tla, priteče k ranjenemu pa zavíče:

Ta ti li si, moj brate Nenade!
Ja sam Predrag tvoj bratac rogeni
Možeš li mi rane preboleti?

Nenad pa odgovori:

Ta ti li si, moj brate rogeni!
Vala Bogu, kad sam te video,
Te me živa moja želja minu.
Ne mogu ti rane preboleti,
Već ti prosta moja krvca bila!

S temi besedami izdahne dušo. Predrag jadikuje nad truplom, potegne nož izza pasa, pa si ga zabode v srce, da pade mrtev poleg svojega brata.

Enako pripovedujejo Rusi o Ilji Muromci. Bil je sin kmeta Ivana Timofejeviča iz sela Karačarova pri Muromu. Trideset let se junak ni mogel ganoti. Sedel je od rojstva sem. Po božjem povelji pa prideta dva „kaliki perehožie“ (romarja), stopita pod okno in prosita milodara. Ali govori jima Ilja: Brata! pridita k meni v hišo; vsega imamo dosti. Romarja mu pa odgovorjata: Vstani sam. — „Sedim že trideset let, vstati pa ne morem; ni rok ni nog ne morem rabiti,“ odgovori Ilja. Rečeta mu pa romarja v drugo: Vstani sam! Ilja sedi, skuša svojo moč

in odgovori: Vstal bi, moč je, da bi ne bilo nog! Govorita mu pa romarja v tretje: Vstani sam! Ilja poskuša svojo moč, gane nogo, noga se giblje, gane drugo — druga se giblje. Ilja vstane, stopi na noge. Romarja mu rečeta: Pojdi po pijače, napoj naju! Ilja vzame „bratino velikuju“, gre v klet globoko, napolni kupo pivom krepkim in jo prinese romarjema. — Izpij sam! vevata romarja. Ilja zgrabi bratino in jo izpije. Prinese piva v drugo; zopet ga mora izpiti sam. Nató ga vprašata: Slišiš li, Ilja, svojo silu? Ilja pa odgovori: „Slišu!“ Vprašata ga: Kakš velika tvoja sila? Odgovori Ilja: Kaby byl stolb ot zemli do neba, ja perevernul by vsju zemlju.“ Vendar mora še enkrat po pijače in mora jo izpiti zopet sam, tako da je čutil še sedemkrat več moči nego prej.

Nató se odpravi Ilja po svetu. Svoje roditelje prosi za blagoslov in se napoti v Kijev. Na potu reši Čarnigov-grad basurmanske vojske, ostraši razbojnike tako, da si ne upajo prijeti ga, premaga Solovej-razbojnika, kateri je usmrtil vsakega junaka na deset „verst“ na okoli samo s svojim žvižganjem, pride v Kijev, ostane nekoliko časa tam in odide dalje po svetu.

Stari kozak, tako ga narod najrajši imenuje, stal je nekdaj z drugimi junaki na meji svete ruske države, kar pride mlad junak ter začne boj z njim. Na prvo pade stari kozak, v drugo pa vrže starec mladenča v zrak, tako da nastane jama pod padlim. Ilja ga zgrabi za prsi in ga hoče zabosti, prej ga pa vpraša, kdo in od kod je. Dolgo se obotavlja mladenč, noče povedati imena ne rodú, konečno pa reče, da je sin neznanega očeta in matere živeče v daljnji deželi. Ilja to začuvši ga objame ter ga pozdravlja kot svojega sina. Mladeneč se pa odpravi na pot k svoji materi in jo vpraša, je-li res Iljin sin. Mati mu pritrdi, in on se vrne nazaj. Tu najde Iljo spečega v šotoru, napne svoj lok in ustrelí v prsi svojemu očetu. Ali križ, ki ga je nosil stari kozak vedno na prsih, reši mu življenje. Srdit skoči starec kvišku, zgrabi sina za noge in ga raztrga.¹

Kdo je bila mati mladega junaka, tega nam narodna pesen ne pové izvestno. Orest Miller (l. c.) méni, da je bila to žena velikana Svjatogora, krestovega brata (pobratima) Iljinega. Nekega dne jaha Ilja po „čistom polě“, pa najde šotor z belega platna.²

¹ Gl. Orest Miller: Das Hildebrandlied u. die russ. Lieder von Ilja Murometz, v Archiv f. das Studium der neueren Sprachen und Literaturen, herausg. v. Ludwig Herrig, XVIII. Jahrg. 33. Bd. str. 257 sld.

² Gl. sledeče pri Afanasjevu, poetičeskija vozzrénija Slavjan na prirodu, II. str. 670 sld.

Stoitъ šaterъ podъ velikimъ syrymъ dubomъ,

I vъ tomъ šatrě krovatъ bogatyrskaja ¹ nemalaja:

Dolinoj krovatъ desjati saženъ,

Širinoj krovatъ šestî saženъ.

Ilja Muromec leže na posteljo in zaspi, kmalu se sliši strašen šum:

Matъ — syra zemlja kolybaetsja,

Temny lěsuški šatajutsja,

Rěki izъ krutyhъ beregovъ vylivajutsja.

Prihaja junak večji od drevja, z glavo se upira v oblake. Ilja skoči na noge in zleze na košat hrast (v enej varijanti ga izbudi konj). Velikan Svjatogor pride k svojemu šotoru, seboj prinese v kristalnej omari svojo ženo, neznano krasotico. Zlatim ključem odpre omaro, spusti ženo vèn in sede k jedi. Potém zaspi, žena se pa sprehaja po čistem polji. Oziraje se zagleda Iljo na hrastu, pa mu reče: „Goj dorodnyj dobryj molodecъ! Sojdi so syra duba, sotvori so mnoju ljubovъ; bude ne poslušaeš, razbužu Svjatogora-bogatyrja i skažu, čto nasilьno menja vъ grěhъ vvelъ.“ Ilja zleze s hrasta, in žena ga dene konečno Svjatogoru v žep. Izbudivši se zapre Svjatogor ženo v omaro, sede na konja in jaha k „svetim goram.“ Konj se začne izpodtikati, vpraša ga zakaj. Konj odgovori: „Prežde ja vozilъ bogatyrja da ženu bogatyrskuju, a nynče troihъ vezu — ne divo i spotyknutsja!“ Svjatogor seže v žep, potegne Iljo vèn in ga vpraša, kako in kaj. Ilja pové resnico, zató ubije velikan neverno ženo, z Iljo se pa pobrati.

Po tem bi Millerjeva kombinacija o materi Iljinega sina ne stala ravno na trdnih nogah; mogoče je, da je to kasnejši pristavek, da je ubil Svjatogor svojo ženo. Sicer je pa za dogodek med očetom in sinom vse eno, ktera je bila njegova mati.

Aleksander Wesselofsky navaja pa še drug primer ² tudi iz narodnih pesnij zbranih po Kirejevskim: Kralj Saul ali Saur, sin Leonov (Levanidovič, Vanidovič) ide z vojsko nad tri kraljestva, latinsko, litvansko in saracensko. Pri odhodu zapové nosečej ženi: Če rodiš hčer, odgoji jo dobro in omoži jo, če pa rodiš sina, pošlji ga za mano, ko bode devet let star. Kraljica rodi sina. Nazvali so ga Konstantina. Ko je bil sedem let star, bil je močen kakor drugi ljudje z dvajsetimi leti. Hodil je v šolo in skušal je svojo moč. Če je prijel koga pri igri za roko, odtrgal mu jo je, če je pocukal koga za nogo, izdrl mu jo je. Knezi in plemenitaši in kupci se mu čudijo in se ga bojé. Tožijo torej materi, in ta ga pokara. Konstantin pa vpraša, kje je oče. Mati mu pové. Brez odgovora gre sin vèn, pokliče hlapce in jim zapové, naj mu priženó do-

¹ krovatъ = postelja; bogatyr = junak.

² Jagić, Archiv f. slav. Philologie, III. str. 588 slđ.

brega konja, naj denejo sedlo ná-nj z dragima kamenoma, da mu bodeta svetila po noči na potu. Ko je vse gotovo, skoči na sedlo in odjaha. Oblak prahú zakrije ga materinim očem. Orožja ni imel sebój, le kij 300 pudov težek.

Prijaha do reke Smorodine, skozi katero ravno sovražnik hodi (ena pesen pravi Tatari, druga pa Saraceni). Konstantin se zakadi vá-nje in jih dva dni s kijem pobija.

Nató se bliža saracenskemu kraljestvu. Tedaj se spomnijo saracenski starci, da imajo v ječi jetnika, ki bi se edini mogel ustaviti Konstantinu. Ta je pa bil oče Konstantinov; pred mnogimi leti bili so ga Saraceni ujeli. Na prošnjo starih mož sede starec na dobrega konja, vzame orožje junaško in gre skušat svojo moč nad svojim sinom. Celi dan se bojujeta junaka brez uspeha. Starec se obrne proti nebu in moli: Pomagaj, Bog, da vržem mladenča s sedla. In res vrže oče sina s sedla, poklekne mu na prsi in ga praša, kdo je in kterelega rodú. Bog mi ni pomagal v boji, odgovarja Konstantin; ko bi bil zmagal jaz, odsekal bi ti bil glavo. Očeta sem imel, imenovali so ga Saur-a, bil je sin Leonov; šel je v boj proti trem kraljestvom, ne vém kje je. Kralj Saur zaplače, dvigne sina za belo roko in reče: Dobro došel, junaški mladenec — jaz sem tvoj oče. Konstantin pa piše pismo svojej materi in ga jej pošlje: Veseli se, draga mati, očeta sem našel.

Ako vse te pripovedke le nekoliko pregledamo, kaže se, kako razno so si domišljali rodovi konec dvoboja. V perzijskej in irskej pripovedki pade sin, morda je bilo isto tudi v nemškej, vsaj Uhland navaja več znakov iz severnih krajev zató. (Thór, str. 207, 211—213). V Marnerejevem zapisniku priljubljenih narodnih pesnij nahaja se tudi „von des jungen Albrantes tót“.¹

Ali je imenovati pripovedka izvirna lastnina raznih narodov, pri katerih smo jo zasledovali, o tem bi bilo težko dognati gotovega. Vsaj gledé Slovanov (Rusov in Srbov) smemo misliti, da je dospela k njim po potu iz Carigrada, od koder je prišla luč kristjanstva in prva omika k našim bratom. Vsaj Wesselofsky (l. c. p. 588) bi našel rad v pesni o Saul-u (Sauru) prevod enake grške. Ali bodi si temu kakor si bodi, to se mi zdi vendar gotovo, da smemo prištevati oni pesni pravim ruskim in srbskim, če tudi sumimo, da je prišla temeljna misel s tujega; kajti gotovo se mi zdi, da postane pripovedka tudi tujega izvora s časom pravo imetje onega naroda, pri katerem se razširi med ljudstvo tako, kakor na pr. povest o Predragu in Nenadu pri Srbih ali o Ilji Muromci pri Rusih. Kaže nam pa ravno Ilja Muromec zopet očito, kako narod vse, kar mu pride pod roke, upotrebljuje, da okraši priljubljene svoje junake.

¹ Pfeiffer, Germania, V. 445.

Krajevno ime Selo na Koroškem.

V letošnjega „Ljubljanskega Zvona“ VIII. zvezku na str. 480 in sl. uči Levstik, da je Velésalo pravilna oblika gorenjske vasi, ki jo zvejo Gorenjci Velésovo. V dokaz mu rabi prvič nemška prestava tega kraja, kateremu pravi Valvasor Michelstetten. Temu dostavimo, da so enako prevedli Nemci slovensko selo „Velika vas“ šmohorske sodnije v Zilskeji dolini na Koroškem, kajti imenujejo jo Michelhofen.

A drugo točko, da je namreč lice salo poleg ter namesto lica selo v slovenskem jeziku možno, hočem z višjim številom primerov utrditi, kakor jih je navedenih v omenjeni črtici; pri tej priliki se pa naj poda nekaj splošnih opombic o krajevnem imenu Selo na Koroškem.

Prvotna oblika tega imena je: Sedlo iz korena sed, sitzen. To lice hrani koroška slovenščina zilskega razrečja. Iz U. Jarnikove knjige „Etymologikon“ na str. 52 znamo, da govorijo gornje-koroški Slovenci, to so Zilani, šidlo, kridlo, motovidlo mesto šilo itd. Jarnik je mislil, da se vriya ta *d* zaradi blagoglasja, a temu ni tako, kar lahko razvidiš iz Miklošičeve prim. slovn. II. str. 97. 101.

Blizu Beljaka v fari, ktereji pravijo „na Zili“ (Maria-Gail), nahajamo dve vasici: prva je Malo Sadlò ali Na Sadli (nemški: Kleinsatl ali Satl am Spitz), druga Sadlò ali Na Sadli (Nemci rekajo: Grosssatl). Na nasprotni strani od Beljaka ob Osojskem jezeru (Ossiacher-See), kjer bivajo sedaj sami Nemci, stoji vas Sattendorf. Ime je pokvarjeno iz slovenskega: Na Sadlè, ktero še hranijo slovenski sosede ove pokrajine. Nemškeji fari Zeltschah (Selče) sodnije breške (Friesach) pripada vas Sattelbogen, kar je prej ko ne iz lica: Sadlò, Na Sadlè, preloženo. Oblika Sedlo dala je povod nemškim krajevnim imenom: Zedl, Zödl, kojih imamo na Koroškem precejšnje število. Knjiga „Vollständiges Ortschaftenverzeichnis der im Reichsrathe vertretenen etc. Herausgeg. v. d. k. k. statist. Central-Commission. II. Aufl. 2. Abdruck, Wien 1882“ podaje nam sledeče primere: Zedl (tudi Zedlach) v fari altenmarktskeji krške okrajne sodnije; Zedl (ali Zödl) pri Silberegju v starodvorskeji sodniji; Zedl v občini radentheinskeji millstattske sodnije; Zedl (ali Zödl) v občini steinfeldskeji pripadajočej sodniji greifenburgskeji; Zedl pri Pfannhofu in Zedl pri Piswegju, obe vasi v Šent-Vidskeji sodniji; Zedlingerhof blizu Gospe-Svete; Zedlitzberg v občini nebogorskeji (Himmelberg) in Zedlitzdorf v občini reichenavskeji sodnije trške (Feldkirchen); zadnji imeni nam kažejo, da je bila v rabi tudi zmanjševalna oblika: Sedlice.

Ktero lice pa ima rožansko razrečje? Odgovor temu vprašanju ni težek. V lanskem Kres-ovem letniku na str. 525 in sl. in v sestavku, ktereja je prineslo letošnje poročilo celovške gimnasije z naslovom „Die

Assimilation im Rosenthaler Dialect“, pokazal sem izmed znakov rožanskemu govoru tudi ta, da se uporablja pogostoma samoglasnik *a* mesto *e*, in odkril uzroke, kateri uplivajo do omenjenega prelivanja teh dveh glasov. Med primeri zabeležena je tudi korenina *sed* in besede iz nje izpeljane; prim. Kres I. 526: Salàn - Seljan; Salò - Selo (vas v spodnjem Roži); sadvò - sedlo; str. 562: sedím, sadéti; sadòv, sadéva; prim. še Kres I. 463: „pokvarjeno je: sosar - sosed“; beseda: sosar je pokvarjena iz lica: sosad; II. 477: sòdijo in sadò; str. 530: sadè - sedè; in sestavek: „Die Assimilation etc.“ na str. 7: nom. propr. Sal''-Selo, die Ansiedlung, davon rühren die Ortsbezeichnungen Saala im Rosenthale und Maria-Saal; sadv'' (O. R. sadvò) - sedlo; sòdím sadòt'; sadòv sadéva; sosar - sosad - sosed (sosarjov - sosedov); in na str. 20: sòdím, sadò.

Rožanska oblika tega krajevnega imena je torej Na Sal'' s polglasnikom v zadnjem zlogu; zato govorijo tu Na Sali, tam Na Salè, kar boš takoj razvidel iz teh-le primerov: pri Kotmari vesi (Kötmansdorf) na Rožanskem je naselbina: Črezsalò; blizu Gospe-Svete imaš vasico: Na Salè (nemški: Zell); isto tako pri Šmarjeti v spodnjem Roži: Na Salè (nemški: Seel), in v občini, kojoj pravijo Rikarja ves (Nemci: Rückersdorf), dobrovaške sodnije, nahajamo selišče: Na Salè (nemški: Seelach). Z vrha imenovana vas: Sal''-Saala zove se prav za prav v imenovalniku Savà in sklanja se takó-le: nom. Savà, gen. Salè, dat. Sali, acc. Savò, loc. na Sali (ali na Sal''), instr. za Savò. V žrelskej občini (Ebenthal) je blizu Podkrnosa še druga vas s tem imenom: Savà (nemški: Zell), in nje sklanja je tudi enaka. Gospo-svetsko polje zovejo Nemci sedaj Zollfeld, a še pred 60 leti, ko je razlagal U. Jarnik napis na prestolu korotanskih knezov, rekali so mu Saalfeld; že Jarnik je izpeljal v razpravi, ki jo najdeš v Carinthijinega VIII. (1818) letnika 4. številki, „Erklärung der slaw. Inschrift auf dem kärntner. Herzogstuhle“, imeni Maria-Saal in Saalfeld iz rožanskega govora, ki kaže lice: Salò, Sal'', na Salè, na Sali, na Sal''. Kedar pa ostane naglas na korenem zlogu, ohrani se tudi prvotni samoglasnik *e*; na Zilskem nahajamo vas Sòvče (nemš. Seltschach), na Rožanskem Séle ali v Sélah (nemš. Zell), vendar je ta vas že v obližji junskega govora. —

V tretje je še omeniti, ktero lice podaje junsko ali štekarsko razrečje; to ima ali čist *e* ali *ie*; na pr. Siele (Nemci: Sielach) pri Dobrlej vasi (Eberndorf); Na Sielah (nemš. Obersielach) v Šent-Peterskej fari blizu Velikovca in Sélove (nemš. Sellove) pliberske sodnije. Zadnje ime je ob enem isto, iz kterega se je izcimil: Celóvec - Klagenfurt.

Torej imamo na Koroškem za krajevno ime Selo po razrečjih sledeče glavne oblike: Sadlò, loc. Na Sadli; Savà, loc. Na Sal''; Siele (Séle), loc. v Sélah (v Sélah).

Rožanske oblike moremo še drugod zasledovati in sicer po pomembnem Štirnškem in na Kranjskem. V voitsbergske sodnijske sodnije pripada vas: Sallaberg; na Kranjskem, kjer je navadna pravilna oblika Selo, včasih Sela, v občini zoričkej (Zarz) škofjeloške sodnije vas: Sala, in pod oblaško občino v loškem sodnijskem okraji spada druga: Salla; na kateri zlog pa udarja naglas, nisem mogel iz knjige doznati.

Lice s čistim korenskim glasom *e* kažejo nadalje še nekatera imena med koroškimi Nemci. V labodske dolini ste dve vasi: Zellach; pri Lieseregu v sovodenjske sodnijske sodnije: Zellsach; blizu Šent-Vida: Zeltschach; isto tako pri Brežah: Zeltschach in Zeltschachberg. H koncu naj se ozremo še na krajevno ime: Sallach. Prvim pogledom bi je lahko primerjal rožanskemu: na Sal"; vendar temu ni tako. Ovo ime je skrčeno iz Saidolach - v Zadovljah, nom. Zadovlje; na pr. v spodnjem Roži so Zadovlje ali Zadovljani (nemš. Saidolach); ob celovškem jezeru pri Porečah je vasica: Sallach, slovenski Zadole - Zadovlje; med Nemci v občini nebogorskej imaš tudi Sallach, in v loškej dolini (Luggau) ob meji tirolskej: Salch iz Sallach.

Vrnimo se k imenu, pri katerem je bil začetek; obliki *sa d - in Sa l ò* niste samo možni v Slovenskem, temveč obični po Rožanskem; to razreče pa je v zvezi z gorenjskim, in tako je Velésalo tolmačeno; ker je Gorenjecem *l - v*, dobiš lice Velésavo; zlog *av* izpremenil se je v *ov* (primeri: délovc - delavec in Kres I. št. 8), torej Velésavo.

J. Scheinigg.

Primuža Truberja slovenski koledar za leto 1582.

Donesek k zgodovini slovenskega koledarja.

Za „Kres“ spisal *P. pl. Radics.*

Menihi Kartuzijanci in Cistercijenci na Kranjskem spisavali so že v srednjem veku koledarje, ki so se nam v lepih rokopisih do današnjega dne ohranili. Tako se nahajajo imenovanih menihov koledarski izvodi v c. kr. stud. knjižnici kakor tudi v knjižnici Anerspergovej v takozvanem „Fürstenhofu“ v Ljubljani.

Najzanimivejši izmed vseh je pač na pergamenu pisani žepni koledar iz leta 1415. Prišel je taj izvod iz knjižnih zakladov kartuzijskega samostana „freudenthalskega“, ki je bil po cesarji Jožefu razpuščen, v ljubljansko stud. knjižnico. Ta koledar nas spominja, kakor sem že na drugem mestu obširno dokazal, po svojem obsegu, po bojadisovanih svetniških podobah itd. na našo „pratiko“.

z lastni roko

Ko se je za reformacijske dobe tudi v nas Slovencih začelo slovstvo razvijati, uvidel je takoj njega ustanovitelj, Primuž Truber, da potrebuje tudi slovenski narod takih koledarjev, kakoršni so bili tedaj v Nemcih v navadi; zato je mu ga je spisal v njegovem domačem jeziku.

Ta Truberjev koledar je zdaj pri nas jako redka prikazen. Kakor druge knjige iz Truberjeve dobe, poizgubilo se je tudi to delce skoro do cela.

Letos je ravno tri sto let, da je prišel Truberjev koledar l. 1582., štiri leta pred smrtjo njegovega spisovatelja, v Tübingu na svetlo. V c. kr. ljublj. knjižnici se shranjuje eden izvod pod znamenjem: 10016 II. C. b. 4 v sredi med prvim in drugim delom „Novega zakona“ Truberjevega.

V sledečih vrsticah hočem ta koledar po naslovu in obsegu opisati in to iz njega posneti, kar je za nas zanimivo; opustil sem pa vse, kar se tiče strogo koledarskega sodržaja, ki je vsem drugim (nemškim) koledarjem imenovanega leta enak.

Naslov se glasi v svojem popolnem obsežku:

„Ta Slovenski kolendar kir vselei terpi, inu ena tabla per nim, Ta kafshe inu praui ftu inu duasseti Leit naprei, kakou nedelski Pushtab bode vsaku Lejtu kuliku Nedel inu Dni od Bofshyza do Pufta. Eni Reimi, ty pravio, kadai bode dobru Vreme. Vfake Quatri, Ta dalshi dan Ta kratshi Nuzh, kadei se Leitu, Syma Spomlat inu Jeffen fezheno, kuliku je Dni v enim Leitu, kuliku ie Leit kar ta Sueit stoy. En Regifhter, ta pravi kuliku ie Bucqui inu Capitolou vfiga S. Pifma, koku fe vfake Bucque Bukouski inu Slovenski imenuio kratku inu dolga pifsheio. Windischer Kalender, vnd andre Sachen daebey“. V Tibingi V tim Leitu po Iefufouim Cristufouim Royftuu MDXXXII. 575 32.

Predgovor podaje častitemu bralcu resno premišljevanje o teku in izpremembu našega življenja v letih in stanu itd. On pravi:

Te Vre, ty Dneui, te Nozhi, ty Mefci, ta Lejta inu ty zhafi, kir fo vletih Bucquizah fapiffani, kir fo minyli inu ty kir bodo, nas opominoio, de fuislimo na ta kratig zhas nashiga shiuota, inu de vfe rizhi na tim fueitu, fufeb te zhloueske, fe hitru premyne, myne inu konez vfameio, inu de ne imajo obeniga guishniga stanu oli oftanka. Danas fo eni Mladi, Lipi, Sdraui, Veffeli, Mozhni, Srezhni, Bogati, Vueliki zhafti inu Oblafti, inu Shiui, Jutri pag fo Stari, Neushtaltni, Nemarni, Bolni, Shaloftni Shibki, Vueliki reui inu Nadlugi, Bofi, Pregnani, Obrupani, Okradeni, Posbgani, Vieti, Sashpotovani, Sauersheni, Mertui inu Pocopani, koker tu vsag dan inu vfako vuro na febi pozhutimo inu na drugih vidimo inu slishimo. De oben hyp oli zhas ne myni, da bi fe tim ludem kaka nefrezha oli fhaloft oli kaku slu ne pergudilu. Koker od tiga tudi tu S. Pifmu zheftu gouori Job pravi Cap. 14 Ta zhlouik royen od shene,

je kratig zhas shiu inu poln reue inu nepokoie. On gori rafte, inu doli pade koker en zveit. On befshi koker ta fenza inu ne obtane, on ima poftaulen en zhas inu en Cyl, tiga ne more preiti, Tu shtiuene (das Zählen) tih nega meseu ie per Bugi. Jen Cap. 7—9 tudi pravi Job. Mui dneui fo kiakai leteli inu fe ofnuuali koker eniga kalza ofnutig, fo hitreshe prozh beshaly, koker oben kir vshtriz tezhe. Oni fu mumu leteili, koker de bi en Ori po nega fpisho letil. Sirah pravi Eccles. 18 koker fe ena Sraga vode gliha htimu Moriu, inu enu fernu htimu peisku tiga Moria, taku fe ta nasha leita glihao steim vezhnim stanum. Obtudershimo fe mi fnasho vero inu fnashim lebnom ta kratig reuen zhas tiga shiuota Taku, de pridemo po tim lebnu, vta pravi dobri stonouiti vezhni stan, gdi bode tiffuzh Leit koker en Dan, inu en Dan tiffuzh leit. Htimu nom pomagai nash Gofpud inu Ohranik Iefus Cristus Amen.

Mesece imajo v sledečem razkazku na prvem mestu slovensko pomenovanje; pristavljene številke pa kažejo dolžino dneva in noči v vsakem meseci.

Profsiniz Jan u a r.

7. Tag 9 Stunden

28. Tag 10 Stunden.

Siezhan Febr u a r.

14. Tag 11 Stunden.

Sushez Mart i u s.

3. Tag 12 Stunden.

13. Tag = Nacht.

19. Tag 13 Stunden.

Malitraun Apr i l.

5. Tag 14 Stunden.

23. Tag 15 Stunden.

24. Juria Mart. (roth).

Velikitraun Mai u s.

15. Tag 16 Stunden.

Rofshenzuit Jun i u s.

9. Primosh (roth).

14 Ner ta dalshi dan.

Serpan Jul i u s.

6. Pafsy dneui (Hundstage).

11. Tag 15 Stunden.

Kimouiz Aug u s t u s.

2. Tag 14 Stunden.

15. Maria Iozhena ftiga fulta.

20. Tag 13 Stunden.

24. Bartola Jerneia Jogra.

Jefsenik Septe m b e r.

5. Tag 12 Stunden.

15. Tag = Nacht.

22. Tag 11 Stunden.

Kofopersk Octo b e r.

8. Tag 10 Stunden.

26. Tag 9 Stunden.

Lyftognoi Nove m b e r.

16. Tag 8 Stunden.

Gruden Dec e m b e r.

14. Nuzh ner dalshi.

Potém sledi:

Leta tabla sastopny vzhi iny kashe try inu sedem deffet leit naprei Vfakiga Leita poredu ta Nedelski Pustab inu ta Prestop, kuliku Nedel oli kedmou inu dni bode od Boshyza do Pofthne Nedele. Tu slatu inu Rymsku Shtiuene (Zählung) Od Magiftra Joannesha Iltebranda, Tubinskiga Vuzheniga preraimana, inu poftavlena. Inu per tim Vfaki

famerkai de kadar je Prestoo, taku ta Pervi Pushtab vela do Suetiga Matya, Potle da drugi skusi vfe Lejtu von 1582—1700.

Nató beremo tó-le zanimivost:

Lety Raimi pravio, kadai fe dobru Vreme, Syma, Spomlat, Leitu, Jessen, Inu te Quatri sazneio

Na Vezher erdezhe Nebu
Pomeni Vreme bo lipu
Sueti Clemen Symo daie
Petrou stol spomlat ifgane
Sueti Vrban ta Leitu ye
Sueti Jernei Jessenuye
Po Luciy, po Vinkushtih
Po Vpelnici, Malih Cryshih
Vfelei na to pervo Sredo
Vfake Quatre femkaj gredo.

In sledeči rimi nam zopet povedó, kdaj sta dan in noč v letu najkračja ali najdaljša. To mesto se glasi takó-le:

Inu lety Pravio kadai ie dan ner dalshi inu Nuzh ner kratshi Inu spet ner dalshi nuzh inu ner kratshi dan. Inu kadai ie ta Dan taku dolg koker ta Nuz, inu nuzh koker da Dan.

Shent Vid ima Dan ner Dalshi
Lucia pag ner ta kratski
Spet Vid ima Nuzh ner Mansho
Shent Lucia pag ner Dalsho
Sveti Grego Mali Cryshi
Dafta, Nuz, Dan, vueni vífshi.

Nató se naznanja:

Kuliko mescev, Nedel inu Dni ie venim celim leitu.

Enu Leitu ima Duanaift Mesceu Nedel oli kednou, Dua inu pet deffet inu en Dan. Dneu pag ima Try Stu pet inu sheft deffet Inu sheft Vr, Lete sheft Vre, dade vfelei zhes shtyri Leita en dan vezh, Inu fa tih sheft Vr volo ie vselej vtim zhetertim Leitu ta Prestob.

Precej obširno se razpravlja potém izšteviljenje let od začetka svetá do l. 1582., ko je koledar v tisku izšel.

Risnizhna inv Gvishna Raitinga, kuliku leit ie od Sazhetka tiga Suita, od eniga zhasa do drufiga do letoshniga 1582 Leita.

1. Od Adamouiga zhasa do te Pregreshne Poundne oli Potoplena vfiga Suita ie 1656.

2. Od te Pregreshne pouudne do Abraamouiga vlizhena in te Caldeie ie 363 leit X dni.

3. Od Vlizhena Abraamouiga do Israelskiga Vlizhena is Egypta ie 430 leit.

4. Od Vlizhena is Egipta do peruiga Tempła oli do Salomouiga zhetirega leita ie 480 leit.
5. Od tiga Tempła do te Babiloniske Jezhe ie 419 leit 6 Meseu.
6. Od Babiloniske Jezhe de ie fpet ta Tempel inu tu Meiftu Jerufalem bilu fefsidanu ie 143 leit.
7. Od tiga do Jefufeuga Criftufeuge Royftua je 483 leit.

S V M M A

Od Adama do Criftufeuga Roystua fe fteie 3974 leit 6 Meseu 10 (dni).

Ta Leita inn Raitinga od Criftufeuga Royftva do letoshniga 1582 leita fo faftopna inu guishna.

Obtu po taki Raitingi fe shteie od Sazhetkia tiga Suita do letoshniga leita 1582 Vfa leita Vkupe 5531 (!) leit 6 Meseu 10 Dni.

Na konci knjige sledi kazalo, ki nam navaja, koliko poglavij sodružujejo posamezne knjige starega in novega zakona, kako se glasijo v latinskem in slovenskem jeziku itd. Kazalo „epistul“ za nedelje in praznike pa sklepa konečno ta zarés jako zanimivi koledar, čegar popolno in na tanko facsimilovano izdajo bi močno želeli v prid našega slovstva in znanosti!

Andrej Einšpieler.

V spomin njegove sedemdesetletnice.

Dne 13. novembra letošnjega leta obhajal je delavni in velezaslužni rodoljub koroški, Andrej Einšpieler, svojo sedemdesetletnico. Vsi Slovenci so se radovali nad tem praznikom, osobito pa koroški, izmed katerih je vzrastel, med kterimi biva in za ktere je vedno deloval in še zdaj krepko in vztrajno deluje. Slovesnost je bila vsled odločujočih razmer tiha. Došle so deputacije, znanci in prijatelji s Koroškega slavljenču častitat, Slovenci iz drugih kronovin so mu pa pošiljali po adressah, brzojavih in pismih svoje častitke, kar nam svedoči, da so se naši rojaki daleč na okrog te slovesnosti vsaj v duhu udeleževali.

Tudi slovensko slovstvo se mora hvaležno tega dneva spominjati, kajti Andrej Einšpieler ga ni le vedno podpiral, temveč on je tudi mnogo na slovstvenem polji samem deloval, vzlasti pa bil vztrajen in neutrudljiv boritelj v časopisnej literaturi. Kdor pa pozna moč časopisja pri nas Slovencih, vé tudi ceniti upliv in določljivost g. prof. Einšpielerja v vseh vsakdanjih narodnih vprašanjih na Koroškem. Zatorej smo se odločili v

sledečih vrsticah narisati njegovo delovanje in podati svojim čitateljem nekaj podatkov o njegovem trudapolnem, pa značajnem življenji. Upamo, da nam ne bode častiti slavljeneec pri svojej skromnosti našega početja v zlo jemal; mi mu hočemo s tem le izraziti svoje nagnenje, udanost in hvaležnost v imenu več rodoljubov!

Andrej Einšpieler se je rodil v Svečah v spodnji Rožnej dolini pri „Mežnarji“ tik farne cerkve dne 13. nov. l. 1813. Stariši njegovi bili so ubogi. Oče mu je bil „mežnar“ in tkalec. Otrók je bilo več pri hiši. Stariši kakor pristni bratje in sestre našega Andreja počivajo že v hladnej zemlji, razvèn ene sestre, katero pri sebi imá in ki mu na stara leta streže in lajša življenje. Živita mu še tudi dva polbrata in ena polsestra. Imena „Einšpieler“ se na Koroškem pogostoma nahajajo; nekteri so mu v rodu, drugi zopet ne. Bratranca njegova sta pa č. g. kancler in tajnik družbe sv. Mohorja Lambert in g. župnik v Ukvah Janez Einšpieler. Vsi pa ki nosijo to imé, odlikujejo se po svojem narodnem mišljenji, v njih številu ni najti odpadnika.

L. 1820. je začel mali Andrejček domá v šolo hoditi; šola pa, ki je bila večjidel nemška, oskrbljeval je tedaj župnik Tomaž Herker. Fantek se je pridno učil in našel v imenovanem g. župniku velikega podpornika. Naprosil je namreč g. Herker l. 1823. v Celovei nekaj dobrotnikov za Andreja. Zavoljo nemščine se je slovenskemu učencu v mestnej šoli sprva hudo godilo, a opomogel si je bistri fantič, prestopil je v tamošnjo gimnasijo in l. 1835. v bogoslovsko semenišče v Celovei. Po dokončanem tretjem letu je bil 6. avg. l. 1837. v mašnika posvečen, a nastopil je dušno pastirstvo še le dne 20. avg. l. 1838. kot kaplan v Nemškem Bleibergu.

Mladi duhovnik pač ni mislil, koliko mu bode v njegovem težkem stanu trpeti, kako se bode moral boriti! Neverjetno je, ali gola resnica, da je služil v osmih letih na dvanajstih mestih, predno je dobil svojo stalno službo v Celovei. Njegove vrstnike kakor tudi mlajše duhovnike slovenske bode menda zanimalo, ako jim o tem potovanji bolj natanko poročamo.

Na svojem prvem mestu je bil g. A. Einšpieler od 20. avg. 1838 do 30. apr. 39, potem v Št. Jurji v Zilskej dolini od 1. maja 39 do 15. jan. 40, in nató v Millstattu, kjer je samo 4 mesece ostal do 25. maja l. 1840. Iz tega nemškega kraja so ga dali na sv. Višarje in ga pustili tam do 30. jul. istega leta, od koder je prišel za provisorja v Stari dvor (Althofen), kjer je blizu dve leti mir imel, kajti tam je služboval do 31. jul. l. 1842. A zopet se je začela selitev; pri sv. Hemi namreč, kamor je bil iz Starega dvora prišel, pastiroval je le 8 mesecev, in v Št. Mihelu na Gosposvetskem polji 4 mesece, od koder je prišel v Šmohor, kjer je bival 6 mesecev t. j. do 24. jul. 1844. Deveta njegova štacija

bila je zopet v Št. Jurji na Zili, a le 5 mesecev; od tod je prišel v Lipo nad Vrbo (Lind ob Velden) za pet mesecev, kajti 1. avg. 1845 ga že najdemo v Slovenskem Bleibergu na Ljubelji. Tudi to službovanje je moral že po šestih mesecih zameniti s službo v Bilčovsu (Ludmannsdorf), kjer je pa tudi le 8 mesecev do 11. avg. l. 1846. ostal.

Vse te provisorske službe so bile zá-nj kaj mučne, zatorej je pa tudi z velikim veseljem pozdravil poročilo, po katerem so ga poklicali zopet za kaplana, a ne vèn v oddaljene vasi, temveč h glavnej fari v Celovec sam. Ta njegova selitev je bila zadnja in osodepolna. Nov čas je nastopil zdaj našemu rodoljubu v družbi svojih znancev in prijateljev. Mesta Celovca ni več zaradi službe ostavil. Bil je kaplan pri glavnej fari šest let, t. j. do 1. marca l. 1852., ko je nastopil službo kot kateket in učitelj slovenščine na ravno ustanovljenej realki. Na tem zavodu je opravljal omenjeno službo celih trideset let do konca meseca septembra tekočega leta, in stopil potém v stalni pokoj.

Kakor se je skoro z vsemi dijaki na Slovenskem pred letom 1848. godilo in kakor se z njimi manj in več še na Koroškem dandanes godi, da se narodu svojemu potujčujejo, tako je bilo tudi z Andrejem. On se je bil poturčil, kakor sam rad pripoveduje, in odpadel našemu narodu, čemur se sevéda ne smemo čuditi. A iskra njegove ljubezni do svojega jezika in naroda še ni bila ugasnola, ampak tlela je skrito naprej, dokler je niso rodoljubi vzpihali v močen plamteč ogenj. V bogoslovskem semenišči je pa že jel čutiti, da kri ni voda, da je slovenske matere sin, slovenske krvi. Nepozabljivi Slo m šek ga je že sicer v semenišči navduševal za narodno stvar, ali njegovo srce je vendar ostalo še mrzlo, osobito pa pozneje, ko so ga, kakor smo videli, postavljali za dušnega pastirja po nemških župnijah.

Novo življenje mu je napočilo, ko je prišel v Celovec za mestnega kaplana. Tedaj je bival kot stolni kaplan v Celovci znani koroški rodoljub Matija Majar. K temu je naš Andrej zahajal, in glejte, zdaj se je v njem oživel pravi narodni čut. G. Matija Majar ima torej med mnogimi drugimi tudi to zaslugo, da nam je probudil v Andreji novega boritelja.

Sad njegovega probujenja se je začel takoj pokazovati. Einšpieler je zastavil slovensko peró in jel že l. 1848. dopisovati v „Slovenijo“ v Ljubljani, ktero je vrli domoljub g. Cigale izvrstno uredoval. A on se ni samo v tem listu poganjal za stvar slovensko, temveč tudi po raznih nemških časnikih; dopisoval je v „Südslavische Zeitung“ v Zagrebu, v „Slavische Centralblätter“ v Pragi, v „Union“ itd. Geslo in ravnilo pa mu je bilo: Vse za vero, dom in cesarja!

G. Einšpieler je postal v kratkem znan rodoljub. V dokaz nam služi to, da ga je rajni knezoškof Anton Martin Slo m šek, ko ga je v

Celoveci obiskal, k sebi povabil v Šent-Andraš, da bi se mogel tam z njim na mirnem in tihem o narodnih stvareh pogovarjati. Einšpieler je temu pozivu sevéda z veseljem ustregel ter ga s č. g. Francem Zorčičem (tedaj špiritual v celovškem semenišči, sedaj stolni prošt v Mariboru) obiskal dne 19. aprila l. 1851. Tukaj mu je Slomšek razodel misel, da bi bilo morda pri sedanjih razmerah mogoče, osnovati društvo, katero bi naj širilo med Slovenci dobre slovenske knjige. S to mislijo se vrne Einšpieler v Celovec nazaj ter jo začenja premišljevati in med celovškimi rodoljubi širiti. Kmalu je to seme kalí pognalo, in že dne 27. jul. istega leta razglasili so celovski rodoljubi vabilo za to društvo v svojem organu „Slovenskej Bčeli“, lepoznanškem časopisu, ktereга so začeli leto prej v Celoveci izdajati. Ker so pa od cele Slovenije temu pozivu veseli glasovi odmevali, stopilo je društvo že l. 1852. v dejansko življenje. Predsednik ali vodja odboru in društvu je bil Andrej Einšpieler, ki še zdaj v odboru kot družbin blagajnik deluje. O vsem tem in daljnem razvitku tega za Slovence tako dobrodejnega društva, zdaj družbe, primerjaj družbin Koledar za l. 1878. str. 135—159, kjer je Andrej Einšpieler sam vse to natanko opisal. Misel torej, stvariti to društvo, izprožil je Slomšek, izvedel pa jo je Einšpieler v družbi z drugimi celovškimi rodoljubi, za kar jim bode ves slovenski narod na veke hvale dolžen.

Einšpieler je postajal čim dalje tem vedno bolj samostojen. Ni mu več zadostovalo, da je dopisoval v prej imenovane nemške novine in „Slovensko Bčelo“, temveč l. 1852. je začel on na svojo roko mesečnik „Šolski prijatelj“ na svetlo izdajati. Pod tem imenom broji sicer le štiri letnike, kajti l. 1856. se je izpremenil v „Slovenskega Prijatelja“, in pod tem naslovom že končuje letos svoj XXXI. tečaj, dobro poznan po vsem Slovenskem.

Po tem delovanji utegnola je Einšpielerja tudi šolska gosposka spoznavati kot jako sposobnega moža ter ga postavila za učitelja iz verozakona in slovenščine na realki dne 1. marca l. 1852.

Ta služba je nanekla, da se je moral Einšpieler bolj na tanko baviti s slovenskim jezikom. Po nagovarjanji narodnega deželnega šolskega nadzornika, Simona Rudmaša, odločil se je iz slovenščine delati izpite in se celó šoli posvetiti. Na tej svojej zadači je vztrajno deloval, tako da je napravil celi izpit že dne 20. oktobra l. 1855. na Dunaji pri Miklošiči, in bil potém v kratkem na realki stalno nameščen.

A Einšpieler ni samo poduku in „Šolskemu prijatelju“ žrtvoval svoje moči, temveč deloval je na vse strani, kjer je le mogel koristiti. Tako je ustanovil z g. Haderer-jem, stolnim pridigarjem, leta 1855. društvo katoliških rokodelskih pomagalcev, pri katerem je bil predsednikov namestnik ter velik dobrotnik in podpiratelj njegov. Daroval je namreč l. 1879.

imenovanemu društvu zemljišče, kterega je bil kupil za 3200 gld., v ta namen, da si zida svojelastno hišo za društvene potrebe.

Veliko navdušenje je pouzročilo v Einšpielerji leta 1858. poročilo iz Solnograda, da je dr. Valentin Wiery imenovan krškim knezoškofom. To navdušenje je bilo toliko, da je Einšpieler o tej priliki prvi in zadnjikrat zasedel slovenskega pegasa in izdal svoje (teh je šest) in drugih koroških Slovencev pesni v knjigi, v kterej so častitali svojemu novemu knezoškofu. Zakaj pa je bilo to navdušenje toliko in tudi opravičeno, razvidiš lahko, dragi čitatelj, iz lanskega (za 1882) koledarja družbe sv. Mohorja. Ni se torej čuditi, da je bil Einšpieler prihodnje leto 1859. imenovan duhovnim škofovskim svetovalcem!

Po letu 1860. se je začelo pri nas Slovencih drugo, novo in živahno življenje. Tudi na Koroškem se je prikazovalo bolj krepko gibanje, in Einšpieler stopi zdaj na novo v javno politično borbo. Ali zdaj ga ne smemo več iskati med prostimi dopisovalci in poročevalci političnim novinam, temveč on je postal l. 1861. sam izdajatelj in urednik političnemu nemškemu mesečniku: *Stimmen aus Innerösterreich*, po kterem je vladalo Einšpielerjevo staro geslo: Vse za vero, dom in cesarja!

Ta list je svojemu izdajatelju in uredniku veliko veselega, a tudi bridkega donašal. Ker je bil list kot mesečnik na dobrem glasu ter imel mnogo vsestranske podpore, izpremenil ga je Einšpieler ob začetku l. 1863. v tednik, in to mu je začelo grob kopati. To isto leto je tudi urednika njegovega in vso slovensko Koroško hud udarec zadel.

Ker je bil Andrej Einšpieler znan kot sposoben politikar in vztrajen ter delaven naroden mož, volili so ga l. 1863. za deželnega poslanca v volilnem okraji: Velikovec. Bil je tedaj ob enem professor na realki, izdajatelj in urednik lista: „*Stimmen a. I.*“ in deželni poslanec, ali žalibože kot zastopnik slov. občin bil je le pri prvi sessiji deželnega zbora koroškega. Meseca marca so namreč časopis „*Stimmen aus Innerösterreich*“ zavoljo nekega dopisa zoper koroški deželni zbor — konfiscirali, urednika, t. j. Andreja Einšpielerja v preiskavo dejali, in pri obravnavi je bil obsojen — v zapor na eden mesec. In ker niso vsi rekursi nič pomagali, a on ne hotel objaviti imena dopisnikovega, moral se je napotiti meseca avgusta istega leta v samostan oo. Servitov v Lukavi, in tam je obsedel svojo kazen. Nasledek te obsodbe pa je bil, da je meseca junija izgubil pravico deželnega poslanstva, in to je bil hud udarec Slovincem, kajti njegov naslednik je bil sicer mož iste krvi, a ne enakega duha! Službe pri šoli kot professor pa Einšpieler vendar ni izgubil, in učenci so mu dne 30. nov. l. 1863. v njegov imendan častitali z bakljado.

Oni čas je bil tudi čas čitalnic. Kakor po Kranjskem in Štajerskem, snovale so se tudi na Koroškem čitalnice, in čitalnica celovška je iz

l. 1864. Tudi v tem smislu je bil Einšpieler delaven. Z g. inženirjem, Čehom Chochulovšekom, ki je tedaj pri gradnji koroške železnice deloval, osnoval je slovansko čitalnico v Celovci, ki še zdaj obstoji.

Ker so „Stimmen a. I.“ prenehale, kupil je Einšpieler z gosp. Rossbacherjem, trgovcem v Celovci, nemški časnik: „Die Draupost“, ki je izhajal v duhu lista „Stimmen a. I.“ pod uredništvom Antona Mačnika in sodelovanjem Albina Mačnika, zdaj urednika nemškemu listu pod imenom: „Freie Stimmen“. Zraven „Draupošte“, koja je morala že drugo leto (1866) zaradi velike izgube prenehati, dajal pa je Einšpieler še na svetlo „Slovenca“, ki je pod uredništvom Janka Božiča dvakrat na teden izhajal, a tudi temu listu so tiskarske sitnobe, preiskave in obsodbe že l. 1867. konec storile.

Če so tudi našemu boritelju zaporedoma politični listi umirali in mu je vedno le „Slov. Prijatelj“ ostajal, dal se on vedar ni v svojem političnem delovanju ugnati in ostrašiti, temveč z večjo in še bolj rastočo močjo poprijel se je svojega dela. Leta 1869. je zopet ustanovil nov nemški tednik: „Kärtnerblatt“, kterega je pa leta 1876. prekrstil v „Kärtner Volksstimme“. Ta časnik še hodi dandanes na svetlo, in njegov duh je zopet isti, ki je nekđaj oživljjal „Stimmen aus Innerösterreich“: Vse za vero, dom in cesarja!

Imenovanega leta je spravil Einšpieler tudi na noge katoliško politično društvo, ki še dandanes v Celovci živi in tudi za narodne pravice Slovencev deluje. Leta 1871. so ga zopet izvolile iste kmetske občine za deželnega poslanca, ktere so si ga bile že pred osmimi leti izbrale, ali zdaj ni bil svojega mandata izgubil, temveč boril se je vztrajno in krepko ves čas svojega poslanstva za narodne pravice. V tem času je tudi dal na svetlo „Jedro katoliškega nauka“ in „Politični katekizem“ (l. 1873) v slovenskem jeziku, v nemškem pa: „Gesänge und Gebete für katholische Realschüler“ in „Wegweiser für die Wähler der österreichischen Rechtspartei“. Leta 1876. je bil tudi izvoljen v občinski mestni odbor ter deloval v njem tri leta kot zastopnik tretjega razreda.

Kot deželni poslanec se je bil g. Einšpieler svojemu okraju tako prikupil, da so ga v tretje izvolili leta 1880. za svojega zastopnika, in kot tak ne zastopa v deželnem zboru samo pravie svojega volilnega okraja, temveč vseh koroških Slovencev. Še letos je pred kratkim časom odmeval po vseh slovenskih pokrajinah glas, kterega je bil naš edini narodni zastopnik vzdignol v letošnji seji deželnega zbora koroškega.

Ves njegov smoter in celo njegovo delovanje pa gre dandanas na tó, da pribori koroškim Slovincem narodno „ljudsko šolo“. Da pa svoj cilj doseže in svojim rojakom boljšo bodočnost pribori, treba je prej narodno zavest v ljudstvu vzbuditi in ga za svoj jezik in svojo narodnost navdušiti; in to hoče Einšpieler doseči z listom „Mir“, kterega je začel

letos izdajati, in ki hodi v meseci dvakrat na beli dan. Koroški Slovenci pripoznavajo zasluge Einšpielerjeve in mu izkazujejo svojo udanost in zadovoljstvo po zaupnicah, ktere mu iz mnogih krajev v zahvalo pošiljajo.

G. Andrej Einšpieler ne opravlja sicer dandanes več professorske službe na realki, ker je stopil kot sedemdesetleten starček v pokoj, ali na njegovih ramah stojé še trije listi: „Slov. Prijatelj, Kärntner Volksstimme in Mir“. On je blagajnik družbe sv. Mohorja in deželni poslanec, ter tako edini zastopnik koroških Slovencev! Na duhu in telesu je še čil in čvrstev, le pogled na levem očesu ga je že zapustil, ali desno okó mu je dober pomočnik. Bog nam ga še zdravega ohrani mnoga leta! Slava mu!

Sket.

Knjige družbe sv. Mohorja za leto 1882.

Koncem meseca oktobra t. l. razposlala je družba sv. Mohorja v slovenski svet knjige za l. 1882. Šlo je med Slovence 146.844 knjig, to je vsakemu udu, in teh je 24.474, po šestero knjig. Vse knjige obsegajo 62 $\frac{1}{2}$ pol in veljajo eden glđ.

Prva knjiga je „*Življenje preblašene Device in Matere Marije in njenega ženina svetega Jožefa*“. I. snopič, str. 144 v 4° s 26 podobami. Knjigo je spisal znani pisatelj Janez Volčič, duhovnik ljubljanske škofije. Gradivo je po knjigi dobro razdeljeno v glavne in pododdelke, tako da je jako pregledna ter po lepem velikem tisku in obliki tudi slabim očem rabljiva. Odbor bi ne bil mogel lepše in vrednejše naslednice „Krištusovemu življenju“ in „Življenju svetnikov“ najti, kakor je ta knjiga, in mi smo prepričani, da bode ravno to delo družbi še več prijateljev in udov pridobilo, ker vémo, kako radi priprosti Slovenci, osobito pa Slovenke Marijino življenje beró.

Druga knjiga se glasi: „*Križana usmiljenost ali življenje svete Elizabete*“. Spisal dr. Alban Stolc. Z dovoljenjem pisateljevim poslovenil P. Hrisogon Majar. Str. 198 v 8° s 14 podobami. Ta knjiga je sicer prestavljena, a mi smo s slavnim odborom vred istih mislij, da je boljše kaj dobrega v prevodu, kakor pa kaj slabega v originalu podajati ljudstvu, in to pravilo veljá najbolj pri nabožnej literaturi, ker je nje gradivo, ne na narodnej temveč na verskej podlagi osnovano, lastnina celega krščanstva.

Tretja knjiga nam podaje nadaljevanje (IX. snopič) „*Občne zgodovine za slovensko ljudstvo*“, ktero spisuje Josip Starè. Ta snopič obsega na str. 641—710. osobito za Slovence zanimivo zgodovino Hrvatov, Srbov,

Bolgarov in Magyarov. Ob enem se sklene srednji vek ali III. zvezek cele zgodovine, in začenja se opisovati I. doba novega veka na str. 1—88. do Karola V.

V četrtej knjigi se končuje lepa in znamenita knjiga g. Erjavca „*Naše škodljive živali v podobi in besedi*“ na str. 225—336 v 8°. S tem delom si je g. pisatelj veliko hvalo slov. kmeta kakor znanstvenika pridobil. Obadva se učita iz nje mnogo dobrega in hasnovitega, zadnji pa še povrh v njej občuduje bogati slovenski jezikovni zaklad. Sevêda bode naš kmet in še marsikdo drug v knjigi naletel tam pa tam na kako manj znano besedo, ali ta beseda je naše gore list; in kdor knjigo pridno prebira, bode si tudi jezik njen v kratkem priljubil in si ga skušal prisvojiti. Ta (III.) snopič nam opisuje vzlasti živali škodljive poljsčini in senožetim, gozdom in vinogradom. Pridejani imenik opisanih živalij nam pa rabo knjige jako olajšuje. G. pisatelju izrekamo za njegov trud najtoplejšo zahvalo in pozdravljamo radostno odborovo naznanilo, da nam dojde prihodnje leto od istega g. pisatelja prvi snopič „*Naših škodljivih rastlin*“.

Peta knjiga je 36. zvezek „*Slovenskih večernic za poduk in kratak čas*“, str. 111 v 8°. Letošnje „*Večernice*“ nam podajejo razvèn pesnij, basnij in drugih drobnostij štiri daljše spise. Zgodovinska črtica „*Irci*“ od g. A. Kržiča str. 30—54. nam po svojej razvrstitvi, jeziku in razumljivosti dopada. Spis je navdušeno pisan in bode gotovo vzpodbujal naše ljudstvo v ljubezni do vere in svojega ubogega naroda. Le uvod spisu je neprimeren in prisiljen, pričakovali bi nekaj o zdanjih političnih razmerah na Irskem, kar bi bilo ob enem tudi času primerno objavljenje spisa opravičevalo. — Na str. 56—80. čitaš zanimiv kulturno-zgodovinski obrazec iz ljutomerske okolice, „*Ženitva*“ imenovan, ktereга je spisal g. Josip Karba. Če je tudi ženitovanje pri vseh Slovencih v mnogih točkah sevêda enako, vendar še hranjuje vsak kraj svoje šege in navade. Dobro in hvalevredno početje je tedaj, da se začenjajo zbirati in objavljati enaki spisi. Želeli bi, da bi našel ta spis v vsakem okraji svojega vrednega naslednika, kajti le tako bode mogoče zbrati vse kulturno-zgodovinske momente, navade in šege pri ženitovanji, ktere nas ozko vežejo z drugimi Slovani. Tudi v jezikovnem oziru je še marsikaj dobrega najti pri teh starih šegah, in g. pisatelju smo hvaležni, da se je tudi na to stran v svojem spisu oziral. — Na str. 81—101. bremo „*Pravne razmere med sosèdi (mejaši)*“ od dr. Fr. Sk. Želeti je, da bi odbor enakih kratkih spisov o pravnih zadevah vsako leto našemu kmetu podajal. — Edini spis leposlovnega sodržaja pa je na str. 3—28, a obžalujemo, da mu ne moremo svoje hvale izreči.

Šesta in zadnja knjiga pa je „*Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1883*“. Str. 160 + 109 v 8°. Onim gospodom, ki knjige med kmete

razdelujejo, priporočamo sestavek na str. 153—158, naj ga berejo. V drugem delu nahajamo na str. 1—24. spis prezgodaj umrlega družbinega pisatelja M. Tonejca, ki se glasi: „Usmiljeno serce, radodarna roka“. Na to sledi str. 24—34 zgodovinski obrazec „Laudon“ od Iv. St. in na str. 35—42. „Rudarsko mesto Idrija“, katero je opisal g. Ivan Lapajne. Pri zadnjem spisu bi želeli obširnejših poročil v obrtnijskem oziru in natankih statističnih dat. Nekaj novega je uvedel odbor v ta družbin koledar, jaz mislim „Razgled po svetu“, kterega je letos spisal g. J. V. na str. 54—104. Ta odborov ukrep moramo odobravati, obžalujemo le, da se ni bilo to prej že ukrenolo. Letošnji „Razgled“ nam pripoveduje o najvažnejših dogodkih od novega leta 1881. do Velike noči 1882. S tem spisom smo v nekterih oddelkih jako zadovoljni. Jezik teče gladko in je v obče lahko razumljiv, samo tam pa tam hoče biti g. pisatelj preveč popularen. Gledé zapopadka nam vse ugaja samo „razgled po Avstriji“ str. 55—58 je malo kočljiv, treba nam previdnim biti. Nepotreben se nam zdi življenjepis Quiteau-jev na str. 102. in pomanjkljiv je oddelek XIII. str. 103 in 104, ki nam malo gotovega podaja. Opomniti nam je še, da je g. pisatelj marsikaj pretiral, kar ni sicer potreba. Prav podučljiv je spis na str. 104—106 „Loterija, v kterej gotovo zadeneš“. — Gledé jezika nam je v obče omeniti, da je treba gledati na doslednost in pravilnost v oblikah, katero v g. Erjavčevih spisih tako lepo nahajamo, a v drugih jo več ali manj pogrešamo. Izogibati se moramo v knjigah pri prostemu narodu namenjenih, kolikor mogoče, tujih izrazov in novo izmišljenih (napravljenih) besed, ki nikjer ne živijo. Manj znane besede posameznega okraja pa je treba tolmačiti z besedami v oklepih pridejanimi. Na to naj blagovolijo ozirati se gg. pisatelji, ki izdelujejo spise za Moh. družbo. Tiskovnih pomot sem sicer malo zasledil, a brez njih knjige niso. — V prvem delu „Koledarjevem“ nahajamo po navadnem koledarji „Imenik častitih p. n. udov družbe sv. Mohorja l. 1882.“, kterega s hvalevredno natančnostjo vedno g. Simon Janežič sestavlja. Kdor imenik malo pregleduje in ga s prejšnjimi primerja, uvidi takoj, da se število udov po raznih krajih vidno menja. Od kod je to odvisno? Od poverjenikov! Ako pride v kraj, ki šteje malo udov, iskren rodoljub, povzdigne se kmalu njih število, a začenja hitro pojemati, ako takov iskren poverjenik oni kraj zapusti. Od poverjenikov pa je družba odvisna, na njihovih ramah je sezidan ta verski in narodni zavod; zatorej jim je ves slovenski narod največje hvale dolžen!

Družba šteje letos 527 dosmrtnih in 23.947 letnih, skupaj 24.474 udov, torej 610 manj nego lani. Matična glavnica je znašala do 1. avg. 1881. gotovine 16.291 gld. 79 novc. in v obligacijah 200 gld.

Kakor vsako leto razpisal je družbin odbor tudi letos darila, in

sicer 200 glđ. za izvirno povest (okoli pet tiskanih pol). Nje snov naj se ozira na domače življenje, tendenca bodi нравno podučljiva. Za štiri podučne spise (vsak $\frac{1}{2}$ tisk. pole) 140 glđ., vsakemu po 35 glđ. Mimosredé omenjamo, da bode družbin odbov one izvirne povesti, ki so se za darilo poganjale, a ga ne prejele, za navadno nagrado prevzel, ako bi bile za družbo primerne, v drugem slučaju jih pa hoče založništvo „Kresovo“ kupiti, ako so za ta list pripravne in v to dotični g. pisatelj dovoli.

H koncu nam je še omeniti, da ni odbor kriv, ako niso vsi spisi taki, kakor jih želimo, tako na pr. pogrešamo dobrega lepoznankega berrila. Tukaj se moramo o slov. pisateljih, a ne o odboru potožiti, ki dela po svojej moči ter vso našo hvalo in priznanje zasluđuje.

Odboru dohajajo namreč po največ nezreli spisi, dijaške poskušnje, kaj dobrega leposlovnega mu dojde malokdaj. Tukaj je pomoč potrebna. Kteremu pisatelju je razvoj našega naroda na srci, in to je mislim vsem, in komur ni trditev, da je družba sv. Mohorja naš ponos — naša dika, gola fraza, ta naj pripomore z dobrimi spisi in naj širi po tej družbi omiko in veselje do branja med našim narodom!

Šket.

Drobnosti.

Dr. Gjuro Daničić. † V noči od 16. na 17. november t. l. zadela je naš bratski srbsko-hrvatski narod velika izguba. Največji srbsko-hrvatski učenjak in eden največjih slovanskih jezikoslovcev, Gjuro Daničić, preselil se je v večnost. Umrl je v Zagrebu, a njegovo truplo se je na povelje kralja srbskega prepeljalo v Beli grad, kjer naj v miru počivlje! Gjuro Daničić je bil na jezikoslovnem polji znamenita prikazen. Že kot 22letni mladenec je stopil med svet z važno knjigo „Rat za srpski jezik i pravopis“, s katero je na znanstvenej podlagi priprostemu narodnemu jeziku zmago pridobil. Daničić se je rodil meseca aprila l. 1825. v Novem Sadu, oče mu, Jovan Popović (Daničić je pisateljsko ime), bil je srbski pop. Izučeval se je v Novem Sadu, v Požunu, kot pravoslovec l. 1844. v Pešti, a potem na Dunaji, kjer se je l. 1845. seznanil z Vukom Karadžićem in Francem Miklošičem, kar je bilo za celo njegovo življenje odločljivo. Posvetil je namreč pravoslovje opustivši vse moči jezikoslovstvu; postal je privrženec in zastopnik Vukovih načel gledé narodnega jezika in bil delaven učenec našega Miklošiča. Prvo gore omenjeno delo je pa izdal l. 1847. v Pešti, ker mu censura na Dunaji „z višjih političnih ozirov“ tiska ni dovolila. L. 1850. je izdal malo srbsko slovnico, ktera je pozneje predelana pod naslovom „Oblici srpskoga jezika“ okoli 10 izdaj doživela. Znamenita njegova „Srpska sintaksa“ došla je l. 1858. na svetlo. Od l. 1859—65. deloval je Daničić kot profesor slovanskega jezikoznanstva v Belem gradu na lyceji, ki se je l. 1863. v višjo šolo preustrojil. Tu je deloval tudi kot tajnik „srbske slovesnosti“, pozneje „srbskega učenega društva“, in uredoval društveno glasilo „Glasnik“, v katerem je kakor tudi v „Radu“ in v „Starinah“ mnogo svojih izvrstnih razprav izdal. Tedaj je izdeloval tudi svoj „Rječnik iz književnih starina srpskih“, ki je prišel v treh delih l. 1862—1864. na svetlo, in povrh je še več znamenitih jezikoslovnih spomenikov obelodanil. Leta 1865. ga je pozval ustanovitelj

jugoslovanske akademije, vladika Strossmayer v Zagreb, in tu je posvetil vse svoje moči jugoslovanske akademiji kot nje ud in tajnik. L. 1874. pozove srbska vlada Daničića zopet kot profesorja na poprejšnjo stolico nazaj, ali na prošnjo vladike Strossmayerja dobil je od srbske vlade odpust, da izdela in ureduje epohalni rečnik srbsko-hrvatski, kterege izdaje jugoslov. akademija. Od l. 1874. naprej izdajal je zaporedoma jezikoslovne knjige in objavljaj vestno nabrano gradivo. Tako izide imenovanega leta v Belem gradu „Istorija oblika srpskoga i hrvatskoga jezika do svršetka XVII. vijeka. L. 1876. so zagledale „Osnove srpskoga ili hrvatskoga jezika“ beli dan, leto pozneje „Korijeni u hrvatskom ili srpskom jeziku“. Zadnja leta svojega življenja pa je posvetil popolnoma velikemu hrvatsko-srbskemu rečniku, kterege I. del smo ne davno v tem listu čitateljem naznanili, ali žalibože ni mu bilo usojeno končati ga. Zraven vseh preiskavanj je pa skrbel Daničić tudi za priprosti narod. Podaril mu je namreč v najboljšej prestavi „Stari zakon“ l. 1868., ki je, tiskan v cirilici in latinici z Vukovim „Novim zakonom“, razširjen po celem srbskem narodu. — Srbsko-hrvatski narod se ima v prvej vrsti le Daničiću zahvaliti, da ni slovanskega jezika, ki bi bil tako temeljito in vsestransko preiskan, kakor je srbsko-hrvatski v delih, ki nosijo ime nepozabljivega Jurja Daničića; zatorej lahka mu zemljica, večer mu spomin! S.

Miklošič in njegova sedemdesetletnica. V zadnjem snopiči našega lista na str. 600 smo naznanili, da namerjavajo slovenski rodoljubi sedemdesetletnico našega učenega in slavnega rojaka, prof. dr. Fr. Miklošiča, prihodnje leto slavno obhajati v Ljutomeru na Štajerskem. Danes pa objavljamo slovenskemu narodu, kako je slavnega učenjaka razveselilo to početje njegovih rojakov. Na pisanje namreč odborovega načelnika, prof. dr. Gr. Kreka odgovoril je slavljence prijazno v pismu na Dunaji pisanem dne 25. oktobra meseca in se med drugim izrazil, da ga je nakana obhajati sedemdesetletnico njegovega godu jako razveselila. Potem piše doslovno: „Še večje bi moje veselje bilo, če bi mi mogoče bilo te slovesnosti se udeležiti. Ali moje slabo zdravje mi tega ne dopušča. — Recite, lepo Vas prosim, vsem mojim prijateljem v mili moji domovini in po drugih slovenskih deželah, koliko sem jim hvaležen za čast meni namenjeno.“

Naj bi te preljubeznive, v globino srca segajoče besede velikana učenjaka in moža svetovne slave odmevale povsod po našej domovini in daleč daleč preko njenih ozkih mejnikov. Vzajemnemu delovanju pak naj bi se posrečilo, osnovati in dovršiti slovesnost, sijajnemu imenu slavljencevega kolikor le mogoče dostojno!

Pesml. Peval Ivan Jenko. V Ljubljani. Založil pisatelj. Natisnila Klein in Kovač. 1882. Str. 106 v mal. 8°. Velja 1 gld. — G. Ivan Jenko, c. kr. profesor na gimnaziji v Gorici podal nam je v navedenih pesnih lepo cvetico s krasnega vrta slovenske poesije. Pesnik tem poesijam je brat prerano umrlega slov. pesnika Simona Jenka, kteremu je v pesni „Simon Jenko“ imenovanaj na str. 56. lep spomenik postavil. Knjižica sodrži v prvem delu 30 pesmic. Temu sledijo trije oddelki, ki so vsi v ozkej zvezi med seboj. Prvi „Na sorškem polji“ podaje nam osem pesnij, drugi „Slovo“ pet, in tretji „Na tujem“ devet. Najbolj so se nam prikupile pesni „Na sorškem polji“. Tretji del knjige obsega krasno pisano povest v versih: „Stara pravda“ na str. 105–206. z desetimi odstavki in „Epilogom“. Pesni v tej zbirki so prav krepke in čvrste. V njih se ne opeva ono svetobolje, ki se je našej poesiji že tako priljubilo. Čestokrat nas spominja pesnik na jedrnato epiško pesništvo narodno. Čitateljem svojim pa ta novi, lepi plod poetiški gorko priporočamo!

Pripovedke za mladino. I. zvezek. Spisal Fr. H(ubad). V Ptuj, 1882. Založil in natisnil W. Blanke. Str. 72 v mal. 8°. Velja 20 novc. — Kdor pozna nemške šolske knjižnice in vé, kako zalagajo mladino nemški pisatelji s svojimi, dostikrat sevéda ni-

čevimi plodovi, in kako vsestransko berilo se mladej deci na izbiro ponuja, bode vesel, da se pri Slovencih poskuša širiti slovestvo za mladino ter se hoče tako po malem upliv nemških šolskih knjižnic zajéziti. Začelo se je sicer izdajanje knjig za mladino v Ljubljani, v Rudolfovem in zdaj v Ptujem, ali kakor se vidi, izdajatelji imajo premalo gmotne podpore, ker nam iz prvih dveh mest le po malem knjige dohajajo. Kako se obnese ptujsko podjetje, néila nas bode prihodnost. Da pa so knjige, mladini namenjene, pri nas neobhodno potrebne, vidi se po tem, da imamo le malo kaj podajati mlademu slovenskemu učencu, bodisi na gimnasiji ali realki, ali v pripravnici ali v normalnih in mestnih šolah, da bi bral. Če hočemo, da se mladini naš jezik prikupi in veselje do branja vzbuja, moramo jej tudi lepega, primernega berila v domačem jeziku ponujati. V to svrhu bi se naj napravilo društvo in bi naj pri vsakej šoli ali v vsakem okraji, trgu, mestu itd. imelo svojega poverjenika, ki bi knjige širil, priporočal, na deželi tudi med ljudstvom prodajal. Kakor delajo č. g. duhovniki za družbo sv. Mohorja, tako bi naj delovali g. učitelji za društvo, ki bi spravljalo knjige za mladino na dan. — Z veseljem pozdravljamo torej gore imenovane „Pripovedke za mladino“. Prvi zvezek obsega sedem pravljic: Pedenjčlovek-laketbrada, str. 5—9. Čudotvorni lokot, str. 10—17. Zlatorog, str. 17—22. Vse tri so slovenskega pokolenja, prvi dve po g. Valjavci, zadnja po g. Dežmanu. Tem sledé česka: „Dolgi, Široki in Bistrootki“ str. 22—34, srbska: „Hroma lisica“ str. 35—47, moravska: „Golobica s tremi zlatimi peresi“ str. 47—62 in zopet česka: „Trije zlati lasi Deda-Vseveda“ str. 63—72. — Za bodoče zvezke bi mi želeli, naj se sprva gleda bolj na kratke, in sicer domače pravljice; izogibati se pa bode treba vseh tiskovnih pomot, kajti kot take smatramo v knjižici nekatere jezikovne hibe, in dobro bode mislim tudi, vsakemu zvezku pridejati kazalo, ktereга tukaj pogrešamo. Prvi zvezek vsem gorko priporočamo. Prid njegov je velik, in cena tako nizka, da se lahko po vseh slovenskih okrajih razširi.

Slovanský sborník stati z oboru národopisu, kulturni historie a dějin literárního i společenského života. Redaktor: Edvard Jelínek. — Leta 1881. izdal je g. Edvard Jelínek v Pragi I. letnik „zborníka slovanského“ na svetlo str. 182 v 8° pod geslom: „Poznejme se“. Drugi letnik svoj pa se je odločil g. Jelínek izdajati v mesečnih zvezkih, in prvi tak zvezek (str. 56) nam je ravno došel, da ga čitateljem naznanimo. Smoter in cilj „Sborníku“ je seznavati naše brate Čehe s proizvodi in napredkom drugih slovanskih narodov spleh. G. Jelínek je zaradi tega potoval letos po slovenskih deželah, mimo drugih mest bival tudi v Celovci in nam razodel svoj namen. Zatorej opozarjamo Slovence, naj se tudi sami prizadevajo, podučevati naše česke brate o naših razmerah. Med članki omenjamo onega, ki se tiče nas Slovencev: V vlasti Slovinců. Náčrtky z cest Otokara Mokrého, na str. 33—38. Podvzetej to je podpore in vsega priporočila vredno!

Slavische Rundschau. 5. dan novembra t. l. izšel je na Dunaji 1. list novega nemškega tednika „Reform“ s prilogo „Slavische Rundschau“, ki je namenjen v resnici svobodomiselnó boriti se za narodno, državljansko in versko enakopravnost, v obrtnístvu zastopati malega obrtníka pošteno delo. Priloga naj pa bi nemški svet seznanjala s slovanstvom, posebno s slovansko književnostjo, slovanskimi vedami in umetnijami, s prestavami in poročili. Izhajati hoče Reforma vsako nedeljo v obliki „Slovenskega Naroda“ na 12. straneh in stati po pošti 12 glđ. na leto, priloga v obliki „Slovenskega Gospodarja“ na 8—12. straneh sama za se naročena po pošti na leto 8 glđ. Izdajatelj je bivši urednik dnevnika „Tribüne“ Juri vitez Smolski, v prilogi s sourednikoma: Jul. Meixner in Jož. Penížek. Uredništvo in opravnístvo: Wien IX. Universitätsstrasse 4.

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družba sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.

